

Днес в броя

Национална програма развива научния капацитет в областта на ядрените технологии

Атанас Пенев, вокалист на Б.Т.Р.: „Когато включиха „Спасение“ в учебниците по музика, си дадохме сметка, че наистина сме постигнали онова, за което мечтае всеки музикант – да остави след себе си следа. И тя да е такава, че да служи за пример“

Лиляна Иванова, логопед и координатор на екипите за подкрепа в столичното 20. ОУ „Тодор Минков“: „Отчита се голямата вреда от екраните върху децата. След време тя рефлектира в по-нататъшното им развитие. Важно е родителите да ги ограничат в най-ранна детска възраст“

Българска академия на науките
www.bas.bg

®

АЗ·БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 28 (1673) 11 – 17 юли 2024 г. Година XXXIII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв.

Снимка ЕГ „Пейо Яворов“ – Силистра

Умение да работят в екип с непознати съотборници и да прилагат познания и компетентности по химия, биология, физика и математика, показаха 60 ученици в рамките на Националното състезание за ключови компетентности по природни науки. То се проведе в Езиковата гимназия „Пейо Яворов“ – Силистра, като темата за учебната 2023/2024 бе „Природните науки и медицината“

Родителите с ученика при записване в VIII клас

Резултатите от първия етап от класирането за прием в VIII клас за учебната 2024/2025 година излизат до 12 юли. То се извършва спрямо подредбата на желанията от ученика и бала, който има за съответната паралелка, подчертава пред „Аз-буки“ началникът на Регионалното управление на образованието София-град д-р Ваня Кастрева.

За кандидат-гимназистите има три възможни хипотези – спрямо това дали са класирани по първо желание, дали са приети на второ или следващо или пък изобщо не са класирани на първия етап.

Ако ученикът е класиран на първо желание, той може да се запише или да не се запише в паралелката, в която е приет. „Записването става от 15 до 17 юли в училището, в което ученикът е класиран. Той попълва заявление до директора на училището, оставя оригинала на свидетелството си за завършено основно образование, а ако е приет в професионална паралелка, трябва да представи и оригинал на медицинското свидетелство, издадено от общопрактикуващия лекар“, обяснява Кастрева.

Задължително при записването в новото си училище бъдещите гимназисти трябва бъдат придружени от своите родители, тъй като във всички формуляри се изисква подпис и на ученик, и на неговия настойник. „Ако учениците са малолетни, т.е. под 14-годишна възраст, процедурата по записване се извършва от техните родители вместо от децата. Ако ученикът е навършил 14 години, то записването става със съгласието на техните родители. Това означава, че записването за обучение в гимназиален етап трябва да бъде и в присъствието на ученика“, обръща внимание началникът на РУО – София-град.

При обективна невъзможност родителят да присъства при записването на ученика, следва упълномощеното от настойниците лице да има нотариално заверено пълномощно, което е препоръчително да бъде подписано и от двамата родители.

Три са възможностите за кандидат-гимназистите, ако са класирани на второ или следващо желание.

На стр. 2

Разширяват се възможностите за дуално обучение

Учениците в първи гимназиален етап ще могат да преминат към него при заявка от работодателя

Възможностите за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение) в професионалните гимназии се разширяват чрез промени в Наредбата за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа, които са публикувани за обществено обсъждане. Те са в съответствие с приетите изменения в Закона за професионалното образование и обучение.

С измененията се дава възможност и обучението по производствена практика да се провежда в сътрудничество с работодателите партньори в

реална работна среда.

Част от измененията са свързани с облекчаване на изискванията за професионален опит на наставника, както и с разширяването на обхвата на притежаваната от него професионална квалификация. Работник или служител в предприятие, предлагащо дуално обучение, ще може да стане такъв, ако притежава професионална квалификация по професия от същото професионално направление. Спрямо действащата нормативна уредба квалификацията трябва да бъде по професията, по която се из-

вършва обучението чрез работа. Намаляват се и изискванията за професионалния опит, който наставникът трябва да притежава. Вместо да има най-малко 3 години трудов стаж по същата професия, той вече трябва да е работил поне две години по професията от професионалното направление, по която се извършва дуалното обучение.

Създадена е възможност за изпълнение на функциите на учителя методик при обучение чрез работа и от учител по професионална подготовка. Той ще осъществява връзката между

работодателя, наставника и обучаващата институция, като координира работата с наставниците за установяване на единни критерии и средства за оценяване на постиженията на обучаваните. Уточнено е, че един учител по професионална подготовка може да работи съвместно с не повече от шестима наставници.

В заключителните разпоредби за предвидени и промени в Наредбата за организацията на дейностите в училищното образование.

На стр. 2

Разширяват се възможностите...

От стр. 1

С тях се дава възможност всички ученици от една паралелка, които се обучават в дневна форма, преди втори гимназиален етап да променят формата на обучението си в обучение чрез работа (дуална система на обучение) при постъпили заявки от работодател – партньор на училището, за организиране и провеждане на обучението чрез работа. За да стане това, е необходимо и съгласие на родителите. Промяната на формата на обучение може да се извърши след разрешение от началника на регионалното управление на образованието по мотивирано искане на директора на училището.

С друга от предложените промени в Наредбата за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа се откроява възможността за прилагането на гъвкав график при провеждане на практическото обучение в реална работна среда през учебната година с оглед спецификата на производствения процес или сезонния характер на някои стопански дейности.

Постигната е яснота по отношение на провеждането на практическото обучение в реална работна среда за учениците в XI клас, които нямат навършени 16 години към началото на учебната година. Те ще провеждат обучение в реална работна среда, като производствена практика до навършване на възрастта и сключването на трудов договор с работодателя. В този период те ще могат да получават и стипендии от работодателя.

Подобряват се и процесите в кариерното ориентирание на учениците. Регламентирано е, че работодателят организира и провежда съвместно с училищата информационни кампании за професионално ориентирание сред учениците от V – VII клас и техните родители за запознаване с дуалната система на обучение, избора на професия и възможностите за кариерно развитие.

Готовността за работа в реална работна среда на учениците, на които им предстои да усвояват бъдещата си професия чрез работа, ще бъде подобрена. Работодателят партньор ще осигурява възможност учениците от първи гимназиален етап, обучаващи се в дуална форма, да посетят предприятието му и да се запознаят с неговата дейност още преди да започнат практиката си.

Други промени акцентират върху съобразяване с потребностите на пазара на труда от определени професионални квалификации, заявени от работодателите и отразени при подготовката на план-приема. **АЗБУКИ**

Търсят лектори в 4 чуждестранни висши училища

Процедура за подбор на преподаватели по български език и литература за академичната 2024/2025 г. в 4 чуждестранни висши училища обявява Министерството на образованието и науката. Позициите са в Познанския университет „Адам Мицкевич“ (Полша), Университета „Екс-Марсилия“ (Франция), Университета „Йотвюш Лоранд“ в Будапеща (Унгария) и в Западния университет в Тимишоара (Румъния).

Кандидатите трябва да заемат академична или преподавателска длъжност в държавно висше училище или в научен институт с акредитация в професионално направление „Филология“ или в държавно висше училище, в което се преподава български език като чужд, които имат сключено споразумение с МОН.

Те трябва да притежават образователно-квалификационна степен „магистър“ в професионално направление „Филология“, да имат най-малко две години преподавателски стаж във висше училище, да владеят английски, френски, немски или езика на страната, в която ще бъдат командировани, на ниво минимум B2. Всяко от приемащите висши училища има допълнителни изисквания към кандидатите.

Всеки кандидат може да кандидатства за всички обявени преподавателски места. За всяко преподавателско място се подава отделен комплект от документи. Документите се подават в срок до 19 юли 2024 г. (петък) в държавното висше училище или научния институт, в което кандидатът заема длъжност по трудово правоотношение към момента на кандидатстване.

Информация за необходимите документи и процедурите по избор са достъпни на интернет страницата на МОН – <https://www.mon.bg/dokumentatsiya/konkursi/prepodavateli/>. **АЗБУКИ**

Снимка: Община Поморие

Националното съвещание на директорите на центрове за подкрепа за личностно развитие се проведе в Поморие

Школи за дарования

Над 40 000 деца са участвали в прояви от Националния календар за изяви по интереси

Дуляна КОЧЕВА

Квалификацията на педагогическия персонал, проектът на Националния календар за изяви по интереси на децата и учениците за учебната 2024/2025 г., Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби и националните програми на Министерството на образованието и науката са само част от въпросите, които обсъдиха директори на центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР) на националното си съвещание, което се проведе в Поморие.

„Над 40 000 деца са взели участие в изяви от Националния календар за изяви по интереси на деца и ученици“, посочва пред „Аз-буки“ директорът на Националния дворец на децата Татяна Досева. Точната бройка ще стане ясна до дни, тъй като все още се обработват протоколите от проведените конкурси и състезания.

„От четири години Националният дворец на децата провежда междуинституционални обучения на педагогически специалисти в сферата на музикалното, танцовото, театралното и изобразителното изкуство“, отбелязва още Досева. Отсега нататък подобен тип обучения за обмяна на опит и споделяне на добри практики ще могат да предлагат и центровете за подкрепа за личностно развитие.

Сред другите акценти на съвещанието са работата с нормативните документи и задължителната документация за ЦПЛР. Оказва се, че са нужни сериозни промени в нормативната база, защото не навсякъде финансирането е регламентирано.

„Най-голям е проблемът при новоразкритите центрове. Пример за такъв е ЦПЛР – Раковски, но той не е единственият. Там няма възможност за получаване на средства от държавния бюджет по Наредбата за финансиране на институциите в предучилищното и училищното образование“, обяснява Досева.

Със заповед на служебния министър на образованието и науката проф. Галин Цоков е определена работна група, която при необходимост ще предложи проекти за изменение на нормативни актове във връзка с дейността, статута, финансирането и физическата среда на центровете за подкрепа за личностно развитие. В работните групи ще участват представители на ЦПЛР – ОДК.

„При Програмата на мерки за закрила на деца с изявени дарби трябва стриктно да се спазват както сроковете, така и внимателно да се подбира журито. Освен това е важно да има само по едно първо, второ и трето място от категория. Участието е индивидуално – за допълнителна подкрепа не може да се кандидатства от екипи, групи или

колективи“, каза още директорът на Националния дворец на децата.

На съвещанието бе отчетено и изпълнението на програмата за творчески ваканции на Двореца на децата „Хайде да творим заедно“ от предходната година и бе представена информация за изявите през предстоящата учебна година.

„Удоволствие е да посрещна колеги от цялата страна. Тези срещи са изключително важни, защото на тях обсъждаме въпроси и проблеми, които засягат всички ни“, коментира за „Аз-буки“ директорът на ЦПЛР – ОДК в Поморие Анета Данаилова. Тя получи плакет „За принос в развитието на детското творчество“ от директора на Националния дворец на децата.

Татяна Досева не пропусна да изкаже специални благодарности към Националното издателство „Аз-буки“ за популяризирането и отразяването на всички състезания и конкурси от Националния календар за изяви по интереси на децата и учениците. Благодарни и на Янка Такева – председател на Синдиката на българските учители, и на МОН за дългогодишното и ползотворно сътрудничество.

На съвещанието присъстваха Станчо Илиев – зам.-кмет на община Поморие, Петя Петрова – началник на РУО – Бургас, и Йоилислав Иванов – главен експерт в дирекция „Приобщаващо образование“ в МОН.

Родителите с ученика...

От стр. 1

Те могат да се запишат по начина, по който се записват класираните на първо желание. Втората възможност е да се подаде заявление за участие във втория етап на класирането.

„Ако се е получило разместване от незаписали се ученици, при достатъчен бал те могат да се класират на по-предно място във вече подредените желания или бъдат класирани отново на мястото, на което са били класирани“, уточнява Кастрева. Подаването на заявления за участие във втория етап също става в периода от 15 до 17 юли в училището, в което ученикът е класиран на първия етап. За втория етап желанията на кандидат-гимназиста не могат да се пренареждат,

а се гледа подредбата, направена за първия етап.

„Ако ученикът не се запише или не подаде заявление за участие във втория етап на класиране, той губи своите желания и участието му в платформата на МОН за кандидатстване престава изцяло“, разяснява третата възможност в тази хипотеза началникът на РУО – София. В този случай той ще може да подаде документи за участие в третия етап от класирането за прием в VIII клас за учебната 2024/2025. За него свободните места ще бъдат обявени на 25 юли. Кастрева отбелязва, че за участие в третото класиране има едно условие – учениците не трябва да са се записали в нито едно училище в страната от местата по държавен план-прием.

„Ако са се записали и искат да участват в трето класиране, могат да изтеглят документите си, но трябва да знаят, че мястото им не се пази“, подчертава тя.

Третата хипотеза е, ако ученикът не е избрал подходящи паралелки спрямо бала, който има, и не бъде класиран в нито една паралелка. Тогава той автоматично отново ще се завърти във втория етап на класирането, без да подава допълнителни заявления. „Тези ученици трябва единствено да проследят резултатите от втория етап на класиране, за да се запишат, ако са приети“, допълва Кастрева.

Резултатите от втория етап на класиране ще бъдат обявени до 19 юли, а записването на класираните е от 22 до 24 юли. **АЗБУКИ**

Още родни учители на обучение в ЦЕРН

За први път ще посетят новия Портал на науката на организацията

Тридесет български учители по природни науки ще се обучават в Европейския център за ядрени изследвания – ЦЕРН, по Националната програма „Квалификация на педагогическите специалисти“ на Министерството на образованието и науката от 14 до 20 юли, съобщава за „Аз-буки“ координаторът на Програмата и директор на Народната астрономическа обсерватория и планетариум „Николай Коперник“ (НАОП) Свежина Димитрова.

По Националната програма от 2011 година досега са преминали през обучение в ЦЕРН повече от 700 български учители по природни науки, учители по професионална подготовка в област на образование „Техника“

и „Информатика“ от Списъка на професиите на професионално образование и обучение и учители по учебните предмети информатика и информационни технологии от общообразователната подготовка.

Това ще бъде първата българска група, която ще има възможност да посети и новия Портал на науката на организацията и да прави лабораторни упражнения в нея, отбелязва Димитрова. Освен теоретични лекции от български учени, които работят в ЦЕРН, Българската академия на науките, Софийския университет „Климент Охридски“ и Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, учителите ще преминат и през практически обучения,

ще участват в експерименти, ще посетят повечето от установките на ЦЕРН.

По време на обучението ще бъде показана и изложба с най-добрите работи на учениците, победители в националния конкурс, посветен на 70-годишнината на Европейската организация. Негови организатори са НАОП – Варна, Община Варна, Регионалното управление на образованието в Морската столица, Съюзът на физиците в България, териториалната организация на Научно-техническите съюзи. Конкурсът бе в няколко категории – рисунка, модел, макет, постер, театрална постановка или видеоклип. В него се включиха повече от 180 ученици от V до XII клас. **Аз-буки**

Регионален исторически музей – Разград

Двадесет деца се включват в първата седмица на лятната образователна програма на Регионалния исторически музей в Разград „Приключения в Абритус“. Под формата на гревни спортни и настолни игри, слушане на беседи, гледане на филми, занимания в работилници участниците се запознават с бита, обичаите, вярванията, начина на живот на гревните римляни

Шестима заминават за Международната олимпиада по математика

Ясни са шестимата български ученици, които влизат в отбора, който ще представя страната ни на 65-ата международна олимпиада по математика, съобщава от Сдружението на олимпийските отбори по природни науки.

В състезанието от 11 до 22 юли в английския град Бат реномето на родната математическа школа ще защитават Биляна Димитрова (XII клас, Софийска математическа гимназия), Марин Христов (XII клас, СМГ), Борис Гачевски (XII клас, СМГ), Ангел Христов (XI клас, ППМГ „Акад. Никола Обрешков“ – Бургас), Веселин Маркович (XI клас, МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна) и Виктор Кос-

тадинов (XII клас, Първа частна математическа гимназия – София). Тяхна конкуренция ще бъдат над 600 ученици от повече от 110 държави.

Формирането на националния отбор се прави на база резултатите от няколко национални състезания, националния кръг на олимпиадата и финално контролно по правилата на Международната олимпиада по математика. В подбора и подготовката на учениците за националния отбор по математика участват и първата и втората резерва – Илия Василев (XI клас, ПЧМГ) и Андрей Стефанов (IX клас, ПЧМГ).

Ръководители на националния отбор тази година са проф. Ста-

нислав Харизанов от Института за космически изследвания и технологии (ИКИТ) и Института по математика и информатика (ИМИ – БАН), и гл. ас. Стоян Боев (АУБ). Наблюдател е Драгомир Грозев.

Международната олимпиада по математика е първата олимпиада по природни науки. Създадена е през 1959 г. в Румъния. България, Унгария и Румъния са единствените държави, които са участвали във всички издания от създаването ѝ до днес. През 2023 г. отборът ни се завърна с шест медала – златен, сребърен и четири бронзови. Общо досега в състезанието са спечелени 303 медала – 57 златни, 127 сребърни, 119 бронзови медала. **Аз-буки**

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

Невинаги не се пише винаги слято

Михаела МОСКОВА*

Вярно е, *невинаги* не се пише *винаги* слято. Но в повечето случаи е нужно. Нека разгледаме следните примери, които са извадки от реални текстове, публикувани в различни сайтове и блогове: *Мъдростта не винаги идва с възрастта; Не винаги лошото време е непременно лошо; Не винаги този, който управлява, има реална власт; За съжаление, животът не винаги е справедлив.* Във всички примери наречието *винаги* и частицата *не* за отрицание са изписани разделно.

Правилно ли е това? Отговорът е „не“. Наречието *невинаги* се пише слято. Правилото гласи, че частицата *не* за отрицание се пише слято със следващата дума, когато думата е съществително, прилагателно име или наречие и с отрицателната частица се образува нова дума с противоположно значение. Информация за него може да се намери в Официалния правописен речник онлайн. Има все пак редки случаи, в които с частицата *не* не се получава ново, противоположно значение. Например: *Посрещна ме не облечен за път, а с висока температура.*

Ако се върнем на наречието *винаги*, бихме могли да конструираме аналогичен на горния пример, в който комбинацията с частицата *не* не образува нова дума с противоположно значение. Например: *Ще те обичам не винаги, а завинаги.* Трябва да имаме предвид обаче, че контекст, в който бихме използвали разделно писане на частицата *не* и наречието *винаги*, е рядкост, а в повечето случаи наречието *невинаги* носи противоположно на *винаги* значение и тогава правилно е слятото писане.

И така, нека обобщим. *Винаги* ли *невинаги* се пише слято? Не, *невинаги*, но в преобладаващата част от случаите.

*Д-р Михаела Москова е главен асистент в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките.

Отличия за млади кинаджии

Повече от 40 игрални и документални филма, както и разширени видеорепортажи, стигат до финалната селекция на 14-ото издание на международния младежки медиен фестивал „Арлекин“, който се проведе във Варна.

„Най-ценното е, че тук даваме възможност на нашите деца да носят изкуството у себе си“, с тези думи служебният заместник-министър на образованието и науката Таня Михайлова се обвърна към участниците във Фестивала.

Голямата награда „Арлекин“ е за възпитаниците на Националната природо-математическа гимназия „Акад. Любомир Чакалов“ с игралния филм „Гардеробното“. Специалната награда за вълнуваща социална ангажираност отива при филмово студио „Генезис“ към ОУ „Антон Страшимиров“ – Варна, за проекта „Родени губещи“.

За първи път е връчено и необичайно отличие. Заедно със статуетката и грамотата носителите на Специалната награда на името на журналистката Петя Петрова получават задачата да направят документален филм за нея и безкрайната ѝ поредица от добри дела. Учениците от 192. СУ „Христо Ботев“ в Бистрица си поделят приза с младежите от училище „Св. св. Кирил и Методий“ – Сливница. Носителите печелят наградата с филмите „Драгалевският манастир“ и „Дедо Пуне, благодетелят“.

С най-много награди си тръгват учениците от Националната професионална гимназия по прецизна техника и оптика „М.В. Ломоносов“ – четири (за монтаж, за репортаж, за сценарий и за филм, създаден по време на Фестивала и посветен на Варна). **Аз-буки**

Тракийският университет с иновативен център

Трябва да създадем условията за по-добра практическа подготовка за бъдещите учители, заяви просветният министър Галин Цоков

Снимка Тракийски университет

Над 8000 бъдещи и настоящи учители ще се обучат в следващите 5 години в Центъра за иновативни образователни технологии към Педагогическия факултет на Тракийския университет. Това стана ясно по време на откриването му от служебния министър на образованието и науката проф. Галин Цоков.

Създаването на университетски центрове за иновативни образователни технологии и оборудването на зали с интерактивни презентационни системи за обучение по

ИКТ базирани иновативни образователни технологии към тях се финансира по Националната програма на МОН „Повишаване компетентностите на преподавателите от държавните висши училища, подготвящи бъдещи учители“.

„През последните месеци открихме повече от 10 подобни интерактивни зали за обучение в педагогическите факултети на българските университети. Така подобряваме практическата подготовка на бъдещите учители и условията за повишаване квалификацията на действащите“, отбеляза проф. Цоков.

С финансиране по Националната програма това ще се случи във всички 22 държавни висши училища, които подготвят бъдещи учители.

По думите на министъра, разширяването на практическата подготовка на студентите по педагогика е била сред основните цели на Националната програма на МОН, по която се финансират те. „За да бъдат успешни, бъдещите учители трябва да имат много по-добра практическа подготовка и трябва да създадем условията това да се случва в процеса на обучението им“, обясни още проф. Цоков.

Община Стара Загора и Тракийският университет дават началото и на нова програма, по която бъдещи учители да заместват действащи учители в детските градини през летните месеци, стана ясно още по време на събитието. Министър Цоков приветства инициативата като ефективна форма на дуално обучение и придобиване на практически опит още в годините на обучението.

„На национално ниво подготвяме проект, който да насърчи разгръщането на дуалното обучение в университетите, а педагогиката е сред най-подходящите специалности за това“, каза още проф. Цоков.

Той припомни, че през есента предстои да започне европейски проект, по който да се финансира разгръщането на дуалното обучение във висшето образование.

Наг 10 са вече откритите интерактивни зали за обучение в педагогическите факултети на родните университети

АЗБУКИ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на образованието и науката

ЗАПОВЕД

№ РД09-1802/09.07.2024 г.

На основание чл. 25, ал. 4 от Закона за администрацията, чл. 4

на Постановление № 144 на МС от 06.07.2012 г., изменено и допълнено с Постановление № 103 на МС от 30 май 2022 г. за назначаване на персонал за нуждите на Европейските училища, т. 7 от Правилата за подбор на персонал за нуждите на Европейските училища, документ № 2023-09-D-76-еп-2 „Създаване и закриване на позиции за командировани учители – учебна 2024/2025 година“ на Управителния съвет на Европейските училища и във връзка с необходимостта от номиниране

на български учители в тези училища

О Б Я В Я В А М

свободни места за следните длъжности:

- 1) **Учител в началния етап** (P1 – P5) на Европейското училище – Брюксел IV;
- 2) **Педагогически съветник в средната степен** (S1 – S7) на Европейското училище – Франкфурт на Майн

I. Изисквания към кандидатите

1. Да са български граждани.
2. Да притежават диплома за завършено висше образование на образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“ по специалност от професионално направление от Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления, приет с ПМС № 125 от 2002 г., както следва:

2.1. За длъжността учител в началния етап (P1 – P5) в Европейското училище – Брюксел IV:

2.1.1. да са придобили специалност „Начална училищна педагогика“ или специалност „Начална училищна педагогика с чужд език“ от област на висше образование „Педагогически науки“, професионално направление „Педагогика“ с шифър 1.2.;

2.1.2. да притежават професионална квалификация „начален учител/педагог“ или „начален учител по чужд език“ съгласно т. 3.1. на Приложение № 1 към чл. 10 на Наредба № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.

2.2. За длъжността педагогически съветник с немски език/английски език в средната степен в Европейското училище – Франкфурт на Майн:

2.2.1. да са придобили специалност от област на висше образование „Педагогически науки“, професионално направление „Педагогика“ с шифър 1.2. или „Педагогика на обучението по...“ с шифър 1.3., или област на висше образование „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление „Психология“ с шифър 3.2.;

2.2.2. да притежават професионална квалификация „педагог“, „психолог“ или „учител по...“ в съответствие с изискванията на Наредба № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически

специалисти.

3. Да не са осъдени на лишаване от свобода с влязла в сила присъда за умишлено престъпление, да не са лишени от правото да упражняват професията си и да не страдат от заболявания и отклонения, които застрашават живота или здравето на децата и учениците.

4. Да нямат наложено дисциплинарно наказание на основание чл. 188, т. 2 и т. 3 от Кодекса на труда или на основание чл. 90, ал. 1, т. 4 и т. 5 от Закона за държавния служител (ЗДСл), освен ако наказанието е заличено, и трудовото им правоотношение да не е било прекратявано на основание чл. 328, ал. 1, т. 5 от Кодекса на труда в едногодишен срок преди подаването на документите.

5. Да имат не по-малко от 5 години учителски стаж, а за длъжността „педагогически съветник“ и/или най-малко 5 години професионален опит в областта на организацията и управлението на средното образование.

6. Да владеят чужд език (английски и/или немски) на ниво B2 съгласно Общата европейска езикова рамка.

7. Да имат добри компютърни умения, работа с MS Office, Internet.

8. Владееенето на два чужди езика ще се счита за предимство.

II. Необходими документи

1. Заявление до министъра на образованието и науката (по образец).

2. Мотивационно писмо.

3. Документ за самоличност (документът се представя за сверяване на данните и се връща на кандидата);

4. Автобиография (CV) европейски формат на български и на английски или немски език.

5. Копие от диплома за завършено висше образование на образователно-квалификационна степен „Бакалавър“ или „Магистър“ по специалност от професионално направление от Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления, приет с ПМС № 125 от 2002 г. квалификация в съответствие с изискванията за съответната длъжност, определени в т. I. 2. (за дипломи, издадени преди 01.01.2012 г.). Копие от дипломата **не се прилага**, в случай че същата е издадена след 01.01.2012 г. и за нея се съдържат данни в Регистъра на завършили студенти и докторанти (необходимите данни се установяват служебно).

а) За представени документи за завършена степен на висше образование, издадени от чужда държава, се извършва служебна проверка в Регистъра за академично признаване, поддържан от НАЦИД.

6. Копие от документ за професионална квалификация „учител“ или „педагог“ съгласно Приложение № 1 към чл. 10 на Наредба № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.

7. Копие на документ за владееене на чужд език (английски, френски и/или немски) – минимално ниво **B2** по Общата европейска езикова рамка.

8. Копие от трудова книжка и/или служебна книжка, осигурителна книжка или друг официален удостоверяващ документ, доказващ наличието на учителски стаж.

9. Документ за проведен медицински преглед, удостоверяващ липсата на заболяванията по чл. 2 от Наредба № 4 от 2016 г. за заболяванията и отклоненията, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалисти.

10. Други документи (ако кандидатът притежава такива) – за научно звание или научна степен, за професионално квалификационни степени, препоръка от работодател и др.

11. Декларация за удостоверяване на обстоятелствата по т. 4, раздел I.

Документът по т. 9 се изисква за сключване на договор с избрания кандидат и може да не се представи преди провеждането на процедурата за подбор на кандидатите.

I

II. Заемане на свободните места

Свободните места се заемат чрез:

1. подбор по документи;

2. интервю.

До участие в интервюто не се допускат лица, които не са представили всички необходими документи (без т. 9 от раздел II) или представените документи не удостоверяват изпълнението на изискванията по т. I от настоящата заповед.

Общодостъпно място, на което ще се обявяват списъците или други съобщения във връзка с подбора – електронната страница на Министерството на образованието и науката www.mon.bg.

Допуснатите до интервю кандидати ще бъдат уведомени писмено, чрез електронната поща за датата, часа на започване и начина на провеждане на интервюто.

По време на интервюто кандидатите ще бъдат оценявани по следните критерии:

– компетентност, свързана с познаване на организацията и съдържанието на обучението в зависимост от учебния предмет и/или степента на образование, за която е обявена длъжността;

– компетентност, свързана с познаване и ползване на основните нормативни актове в българската образователна система;

– познаване на организацията и функционирането на системата на Европейските училища;

– комуникативна компетентност (умения да се отговаря конкретно, а не общо на въпросите; наличие на добър професионален изказ; умения за мотивиране и убеждаване);

– езикова компетентност на чужд език.

Министърът на образованието и науката взема окончателно решение за заемане на свободните места за обявените по-горе длъжности.

Необходимите документи следва да бъдат представени в 10-дневен срок от публикуване на обявлението електронно

подписани на електронен адрес riemna@mon.bg или лично,

или чрез пълномощник в сградата на Министерството на образованието и науката – Приемна, София, бул. „Княз Дондуков“

2А, всеки работен ден от 9:00 до 17:30 часа.

При подаване на заявленията кандидатите лично или чрез пълномощника се уведомяват от служителите, които са определени да приемат документите, за пречките за назначаване, посочени в чл. 215, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищното образование и в други нормативни актове. При подаване на документите по електронен път информацията за пречките за назначаване се изпращат на кандидата по електронната поща.

Копията от представените документи трябва да са ясни и четливи. Копията на документите, удостоверяващи трудовия стаж, трябва да съдържат всички попълнени страници от тях и да бъдат оформени към датата на подаването им.

Заповедта да се публикува на електронната страница на МОН.

Контрол по изпълнението на заповедта възлагам на д-р Емилия Лазарова – заместник-министър.

ПРОФ. ГАЛИН ЦОКОВ,
министър на образованието и науката

Обучение по волейбол и в дигитална среда

Националната спортна академия представя платформата SERVE на конференция за дигиталната промяна в образованието

Петя НИКОЛОВА

Представянето на новата дигитална платформа SERVE (Smart Education Resources in Volleyball Environment) от доц. Вера Андонова – декан на Факултета по педагогика в Националната спортна академия, предизвика интереса на участниците в III научно-практическа конференция „Дигиталната трансформация в образованието 2024“, проведена в началото на юли.

Платформата е налична и в мобилен вариант като приложение. Чрез нея се предоставят ресурси за обучение по волейбол в дигитална среда. Проектът е съфинансиран по Програма „Еразъм+“, а Националната спортна академия го създава съвместно с Българската федерация по волейбол, сръбската и хърватската волейболна федерация, както и с Виенския университет.

Целта е за две години да бъдат обхванати талантиливи волейболисти от спортни клубове на възраст между 9 и 19 години, тренъри по волейбол, учители по физическо възпитание, студенти, както и всички заинтересовани да участват. Чрез транснационална мрежа, съставена от три от водещите международни волейболни федерации и две от водещите европейски образователни институции, се разработва устойчив европейски образователен и тренировъчен модел, който да повишава уменията на талантиливите състезатели от спортни клубове, на участниците в масовия спорт в училищното образование и на всички свързани. Доц. Андонова изрази надежда, че все повече учители по физическо възпитание и спорт ще проявят интерес към новия продукт и ще се възползват от неговите ресурси.

Регионалното управление на образованието – София-област, организира конференцията в партньорство с Националната спортна академия „Васил Левски“, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Техническият университет – София, и Националния STEM център. Форумът си поставя за цел да продължи сътрудничеството между училища, институции и висши учебни заведения в разбирането на новия дигитален свят.

Конференцията откри Росица Иванова – началник на Регионалното управление на образованието – София-област. Приветствията отправиха доц. Христо Андонов – зам.-ректор на НСА, проф. д-р Сийка Чавдарова-Костова – ръководител на катедра „Теория на възпитанието“ в Софийския университет, доц. д-р Ваньо Иванов от Колежа в Сливен към ТУ – София, и Ралица Костадинова – ръководител на отдел „Научноизследователска дейност“ в Националния STEM център.

Поздравителни адреси с пожелания за успех на инициативата изпратиха д.ик.н Янка Такева – председател на Синдиката на българските учители, и д-р Ваня Кастрева – началник на РУО – София-град.

В Националната спортна академия екипът на Регионалното управление на образованието – София-област, предостави възможност за изява и споделяне на добри практики сред професионалните педагогически общности в създаването на креативна образователна STEM среда в образователните институции и начините за използване на дигиталните технологии за оценяване напредъка и постиженията на учениците.

Тодор Павлов – учител по теоретична подготовка в ПГ „Велизар Пеев“ в Своге, представи реализирания ученически проект „Макет на соларна система за слеждане на слънчевата светлина“. А инж. Бойко Начев от Националната професионална гимна-

зия по компютърни технологии и системи – Правец, показа лабораторни макети по електротехника, електроника и вградени системи. За използването на изкуствения интелект в обучението по програмиране и информационни и комуникационни технологии говори учителят по теоретично обучение от същата гимназия Красимир Илиев.

Бяха показани практики, свързани с изграждането на дигитална компетентност и медийна грамотност у учениците, в това число – превенция на кибертормоза и осигуряването на безопасност в интернет пространството.

Младена Германова-Шуманова и Мария Рускова – съответно педагогически съветник и учител по английски език от ПГ по транспорт „Никола Й. Вапцаров“ в Сливница, говориха за медиите като средство за гражданска култура, творческо мислене и социални и емоционални умения. Филип Зуберски – учител по информационни технологии

и информатика в ППМГ „Проф. д-р Асен Златаров“ в Ботевград, представи подкаст на гимназията за изграждане на медийна грамотност.

На събитието беше отделено време и на интерактивните образователни инструменти за обучение на ученици със специални образователни потребности. Благодарение на координацията на старши експерта по квалификация на педагогическите специалисти в РУО – София-област, Йоанна Чалъкова с научни разработки и споделяне на успешен педагогически опит се представиха директори и педагогически специалисти от образователни институции не само от Софийска област, но и от Габрово и Хасково, както и от Спортната академия, ТУ – София, Софийския и Пловдивския университет и от Националния STEM център.

Освен полезната дигитална платформа SERVE, насочена към обучението по волейбол, от Спортната академия ангажираха вниманието на учителите по физическо възпитание и спорт и с презентацията на доц. Корнелия Найденова от катедра „Теория на физическото възпитание“. Тя говори за излизането от ковид пандемията и дигиталната трансформация на обучението по физическо възпитание и спорт, като показа успешни разработки на учители.

С изложение за предизвикателствата пред учителите, които създават дигитално учебно съдържание, и за компетентността на педагозите да ги използват, се представи проф. д-р Сийка Чавдарова-Костова – ръководител на катедра „Теория на възпитанието“ в Софийския университет. „Хотел за пчели“ демонстрира Васил Лозанов – експерт по „3D дизайн и прототипиране“ в Националния STEM център.

Снимка РУО – София-област

Началникът на Регионалното управление на образованието – София-област, Росица Иванова открива конференцията

Четвъртокласници с постановка на Христови притчи

Четвъртокласници от Трето основно училище „Христо Ботев“ в Сандански, изучаващи религия – християнство – православие, представят театрално-поетичната постановка „Господ е пастир мой“ в Дома на културата в града.

Учениците, изучаващи религия от II, III и IV клас, наброяват 330. Предметът е въведен в Трето ОУ през учебната 2014/2015 г. Оттогава всяка година по повод различни църковни празници с благословението на Негово Високопреосвещенство Неврокопския митрополит Серафим децата подготвят различни тържества и изяви. Последните години те прерастват в спектакли. Училищната сцена се оказва малка както за броя на учениците, така и за техните артистични умения. Наред с това вече трета поредна година учениците получават свидетелство за завършен курс на обучение по религия лично от директора на училището

Румен Сидеров и от Неврокопския митрополит Серафим.

В основата на тазгодишния спектакъл са представени три от Христовите притчи – притчата за блудния син, притчата за талантите и притчата за милостивия самарянин. Според преподавателя

по религия в училището Иванка Иванова децата и тази година са подхождали с изключително желание и удивителен професионализъм, възпявайки се във всяка от поверените им роли. Цялостната подготовка за спектакъла е изпълнена с много труд, желание, раз-

лични емоции и любов. На сцената на Дома на културата се изявяват всичките 94 четвъртокласници. Децата представят и рецитират псалми и евангелски текстове, завладявайки публиката в залата и предизвиквайки възхищение и сълзи от радост. За цялостното

Снимка Атанасов © sandanski1.com

В основата на спектакъла „Господ е пастир мой“ са притчите за блудния син, за талантите и за милостивия самарянин

въздействие на спектакъла допринасят и специално подбрана музика, осветление и допълнителни сценични ефекти.

За реализацията на уникалния спектакъл роля има огромен екип от учители и съмишленици, на които за пореден път директорът на училището е засвидетелствал своето доверие и подкрепа.

Спектакълът е уважен от началника на Регионалното управление на образованието – Благоевград, Ивайло Златанов, главния експерт по религия към Министерството на образованието и науката Ваня Найденова, кмета на община Сандански Атанас Стоянов, от Павлина Караджова – зам.-кмет по социални и хуманитарни дейности към Община Сандански, Румен Сидеров – директор на Трето основно училище „Христо Ботев“, Неврокопския митрополит Серафим и духовници от Санданска духовна околия. **АЗБУКИ**

На 10 юли 1894 г. за първи път отваря врати предшественикът на днешната Профилирана гимназия в Самоков. От самото начало новопостроеното училище носи името на възрожденския просветител и книжовник Константин Фотинов, роден в Самоков.

Директорът Венета Симитчийска казва, че посвещава поредица от събития на 130-годишнината и показват различните лица на самоковската гимназия. Правят всичко в името на учениците и родителите, които са техните най-добри посланици. И защото са убедени, че Профилираната гимназия „Константин Фотинов“ е и ще продължи да бъде престижно учебно заведение, което носи богата история и смело върви напред.

„Театър? Фантастиш!“ с трето място на тазгодишния Национален фестивал за училищен театър на немски език

130 години любознание

Как изглежда днес самоковската Профилирана гимназия „Константин Фотинов“ през очите на настоящия ѝ директор и бивш възпитаник Венета Симитчийска

Петя НИКОЛОВА

За първи път влязох в гимназията като ученичка, за да се запиша в математическата паралелка в VIII клас. Тогава бях сама и по средата на двора, до чешмата, ме посрещна г-н Сотиров – учител по френски език. Попита ме закъде съм се запътила. Каза ми, че за тази паралелка трябва да имам отлични оценки. След като му потвърдих, ме хвана за ръка и ме отведе в канцеларията. Тази подадена ръка постави началото на най-хубавите ми ученически години, в които учителите ми ме вдъхновяваха да разгръщам потенциала и любознателността си както в математиката, така и в хуманитарните науки. При завършване на средното си образование бях отличена с първи златен медал.

Така започва историята на Венета Симитчийска с Профилираната гимназия „Константин Фотинов“ в Самоков. История, която настоящият директор и бивш възпитаник на училището разказва с емоция и уважение. Така, както заслужава институция, чиито 130 години са оставили следа не само в нейното сърце.

„Винаги съм пристъпвала прага на гимназията с особено вълнение, респект и усещане за съдбовност в живота ми, но в същото време и с известна доза несигурност – споделя Симитчийска. – Дали като покажа най-доброто от себе си, ще бъде достатъчно, за да продължа успешните традиции на този значим образователен център. Дали ще преодолея успешно предизвикателствата на деня, за да предам нататък. Влизайки в гимназията като директор, когато Кирил Славов, с повече от 30 години директорски стаж, ми пожела „На добър час“, потреперих и се разплаках. Поех поста с пълното съзнание за голямата отговорност да удържа високо ниво на образование, духовност, любознание и здрава ценностна система, които първосъздателите са заложили.“

Преди да стане директор на ПГ „Константин Фотинов“, Венета Симитчийска работи в училището като педагогически съветник, а след това 18 години управлява самоковското ОУ „Христо Максимов“. Възприема явяването на конкурса за директор на гимназията като естествена стъпка в професионалното си развитие. Има достатъчно управленски опит в образованието, а освен това е гимназиален учител по специалност „Психология“. Предизвикателството пред нея е, че

Снимки ПГ „Константин Фотинов“ – Самоков

Училищният отбор по баскетбол при девойките отново се класира за Световните ученически игри

Венета Симитчийска, директор

спечелва конкурса в същата 2016 г., когато в сила влизат промените в образователния закон.

„Критерият за управление според мен е зададен от гениалния ренесансов творец Леонардо да Винчи: „Да овладееш изкуството на науката и науката на изкуството“ – казва от днешната си позиция директорът на профилираната гимназия в Самоков. – Старая се да бъда информирана за всички процеси, за да подреда правилно приоритетите си и да делегирам правомощия на екипа си, както и да формирам професионални общности с определена цел.“

Ако разгърнем портфолиото на гимназията, ще се убедим, че 130 години традиция винаги имат значение. Въпреки спецификата на малкия град училището притежава самочувствие, че стимулира знанието и поддържа високи критерии за оценяване, а възпитаниците му разполагат с възможността да открият своето поле за изява.

„На държавните зрелостни изпити и националните външни оценявания постигаме резултати, които всяка година ни поставят на челните места в София-област и сред първите 100 гимназии в страната. Създаваме конкурентна среда чрез подготовка за олимпиади

и състезания – пояснява директорката. – Стимулираме учениците да инициират творчески клубове, в които усвояват интегрирано знание от различни дисциплини в неформална среда. Сред тях са литературният клуб „Агадор“, занимаията по предпечатна подготовка и издаването на ученическото списание „#АпострофАрт“, клуб „Фотосвят“. Успехи носят театралната ни формация на немски език „Театър? Фантастиш!“, театралната работилница на български език, клубът за приложно изкуство „Сезони“, клубът по компютърна анимация. На церемонията по изпращането на випуск 2024 нашите абитуриенти споделиха, че са се чувствали щастливи в гимназията. Няма по-голяма награда от това да си част от полета на един млад живот!“

През учебната 2020/2021 г. ПГ „Константин Фотинов“ осъществява проект по Националната програма „Изграждане на училищна STEM среда“ в категория „Център за технологии в креативните индустрии“. Избират новото образователно средище в училището да се казва „Мултимедия творчески център“, защото отговаря на профилите и традициите, които гимназията има в интегрираното преподаване на хуманитарни и природни, софтуерни и хардуерни науки. Продуктът, който създават, е пътеводител „История и култура, природа и здраве в Самоков и региона“. Издаден е на 4 езика (български, английски, немски и руски), на хартиен носител и с онлайн достъп. В изработването му участват директорът, като ръководител на проекта, четирима координатори, 18 учители и 200 ученици. Провеждат се пет интердисциплинарни уроци. През същата година се прави и обучение на учители и ученици по 3D дизайн и 3D

принтиране, за да се провери новото взаимодействие между тях и как на практика се прилагат знанията.

„Насърчавам използването на иновативни практики за прилагане на компетентностния подход чрез междупредметни връзки – казва Венета Симитчийска. – Отдаваме значение на практическата полза от наученото, използването на информационните и комуникационните технологии и на „Дигитална раница“. Игровият метод е приложен изцяло в избираемия модул на профил „Немски език“.

За реализиране на ефективни междупредметни връзки през учебната 2022/2023 г. гимназията изготвя учебни програми в избираемите модули на профилираната подготовка по биология и химия в XI клас в партньорство с Факултета по химия и фармация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Осъществява се и съвместна лабораторна практика на учениците с преподавателите от Факултета в университетските лаборатории. Симитчийска добавя, че планират и реализират форми на вътрешно-институционална квалификация, изцяло ориентирани към този модел на преподаване, включително и с групиране на ученици от различни класове.

„По отношение на спечелването на проекти, на които се дължи в голяма част обновлението на училищата и ефективната работа на клубовете, по-малките училища сме с по-малки възможности – признава Симитчийска. – По същия начин сме в определено неизгодна позиция и по отношение на привличането на ученици. Това е така, защото нагласата на повечето млади хора, а и на новото поколение родители е всичко да се случва бързо и лесно. Истински трайните неща обаче изискват постоянство и упорит труд, които са неотменна част от оценяването и резултатите.“

Симитчийска споделя, че освен проблем с набирането на ученици училищата в малките населени места често имат трудности и с кадрите. Много млади хора, а и такива, които търсят възможност да започнат работа, се отказват да кандидатстват за гимназиални учители. Посочват като причина значително по-големите усилия, които полага гимназиалният учител, а заплащането не е по-високо. „Надявам се това да се промени, за да се стимулира кандидатстването на отлични ученици в педагогическите профили“, казва директорката. И все пак уточнява: „За да бъдеш успешен учител в гимназия, се изисква да си се посветил на професията и работата да ти е

приоритет.“

„Когато дойдох в гимназията като директор – връща се в спомените си Симитчийска, – си мислех, че съм познато лице. Наивно вярвах, че изградените отношения с колектива от предишното училище ще се пренесат и тук. Изграждането на доверие и опознаването обаче бяха труден и бавен процес. Вероятно съм малко повече от необходимото работохолик и перфекционист и ми се иска хората да вложат максимума от възможностите си на работното място.“

Ако трябва да се аргументира, директорът на ПГ „Константин Фотинов“ може да го направи. В момента училището разполага със сформирани екип за въвеждане на единна електронна платформа за учители и ученици. От август 2020 г. профилираната гимназия е самостоятелен администратор на платформата Google Workspace. 17 класни стаи и кабинети разполагат с тъчскрийн дисплей, телевизор или проектор. Изграден е съвременен оборудван и обзаведен кабинет за профилирана подготовка по природни науки и интегрирано преподаване на химия, биология, физика и човекът и природата.

„Освен че полагам целенасочени усилия за технологична трансформация на управлението на всички процеси в институцията – казва Венета Симитчийска, – силно поощрявам творческата дейност.“ И това е видимо. Изключително успешно работи литературният клуб „Агадор“, чиито поетични вечери се очакват с нетърпение от цялата общественост на Самоков. Театралната формация „Театър? Фантастиш!“ неведнъж е носила радост и удовлетворение у екипа със спечелените престижни места на националния фестивал за училищен театър на немски език „Завесата се вдига на немски език“. Организатори са Министерството на образованието и науката, „Гюте“ институт и Посолството на Федерална република Германия. Училището домакинства тазгодишното издание на Фестивала.

Има още нещо, което истински развълнува самоковци в края на 2022 г., и то също е свързано с учениците от „Константин Фотинов“. Училищният отбор по баскетбол при девойките завоюва титлата на Световните ученически игри. Сега отново очакват победа, след като баскетболистките се класираха отново за финалите, спечелвайки в края на юни националната титла в групата VIII – X клас.

За да бъдат учениците знаещи и можещи

В ОБУ „Христо Ботев“ в с. Долно Дряново развиват интересите на децата

Разговаряме с Гюлка Арнаудова – директор на Обединено училище „Христо Ботев“ в с. Долно Дряново, община Гърмен, обл. Благоевград, дни след откриването на новата спортна зала. Учениците и младежите в населеното място вече ще има къде да спортуват. Многофункционалната спортна зала е с площ 450 кв. м и е с модерно оборудване за волейбол, баскетбол, тенис на маса, бокс, борба и други.

Зина СОКОЛОВА

Това беше дългоочаквано събитие за нас – не скрива възлението си директорката на ОБУ „Христо Ботев“ в с. Долно Дряново Гюлка Арнаудова. – Не сме вярвали, че ще получим такова съоръжение, такава спортна зала, която е повече от бжу за нас. Това е сбъдната мечта! Никой не вярваше, че могат да се отпуснат средства, имайки предвид, че сме малко населено място. Но нещата се случиха за наша радост.

Проектът за самата сграда е изготвен през 2017 г. от архитект Джамал Башов, който е бивш възпитаник на училището. Няколко години минават в търсене на варианти за неговото финансиране. Накрая, през 2021 г. с решение на Министерския съвет средствата са отпуснати.

Но тук възниква друг проблем. Проектът е от 2017 г., а трябва да се реализира години по-късно при съвсем други цени. Няма време да се променят количествените стойности, заложи в него. При обявяването на обществената поръчка само една фирма участва. Същата реализира проекта.

От учебната 2017/2018 година училището е със статут на обединено. В него учат 162 ученици от I до X клас. Последните 5 години при държавния план-прием в VIII се предлагат и професии. Обучението в първи гимназиален етап се осъществява по специалност „Текстообработване“, по която след успешно положен изпит за професия учениците получават първа степен професионална квалификация по професия „Оператор на компютър“ (направление „Приложна информатика“). Паралелката е с разширено изучаване на английски език. След завършването на X клас 100% от учениците продължават образованието си, като по-голямата част – около 90%, отиват в Неврокопската професионална гимназия „Димитър Талев“ в Гоце Делчев. Там те продължават обучението си в същото професионално направление („Приложна информатика“) в специалност „Икономическа информатика“ с разширено изучаване на английски език и могат да придобият професия „Икономист информатик“.

През последните три години обединеното училище предлага и специалност „Програмно осигу-

Снимки ОБУ „Христо Ботев“ – Долно Дряново

Материалната база в училището непрекъснато се осъвременява

Гюлка Арнаудова,
директор

притеснение за кадровата обезпеченост по професионална подготовка, но който търси, намира. Срещаме разбиране и разчитаме на колегите от Неврокопската професионална гимназия. Добри партньори сме с тях.

Арнаудова споделя, че много ученици на ОБУ „Христо Ботев“, завършили висше образование „Педагогика“, се връщат в Долно Дряново да преподават. „Вече

по-голямата част
от педагогическия
екип са наши бивши
възпитаници“.

хвали се директорката.

Учителят, който води клуба „Роботика за начинаещи“, е от същата гимназия. Той е много радостен от интереса на учениците, а те са още по-доволни от това, което научават и правят.

„Всичко се случва с желание и интерес и води след себе си добри резултати на състезанията – споделя директорката. – Миналата и тази година наши ученици участват в състезания по роботика, организирани от Технически университет. Спечелиха първо място по следене на линия. Това за нас беше голямо постижение.“ Сега се подготвят а състезание по роботика в Нова Загора през октомври.

Други състезания и олимпиади, в които участват ученици от училището, са: Националното състезание по БДП, областен кръг – спечелено 2-ро място; олимпиа-

ди по математика и български език и литература – класирани за областен кръг; олимпиада „Кингс“ – спечелени златни и сребърни медали. А това са добри постижение за едно малко училище, подчертава директорката.

За втора поредна година ученици участват в най-старите артсъбития „Мал Битолски Монмартр“ и в детския художествен конкурс и изложба „Битоля“. Там те имат възможност да се срещнат със свои връстници от над 20 страни не само от Европа. Учениците се включват и в много проекти към фондация „Българска памет“, в сдружение „Неврокоп“.

Материалната база в училището е добра и непрекъснато се осъвременява,

за да може
гимназистите
да ползват
модерните
технологии,

които навлизат в образованието. Във всяка стая има мултимедия. Има 4 тч-дисплея, които са по проект „Равен достъп до училищното образование в условия на криза“, по националните програми „Информационни и комуникационни технологии в системата на предучилищното и училищното образование“ и „Изграждане на училищна STEM среда“. Екипът работи и по различни проекти и национални програми, като „Образование за утрешния ден“, „Бъл-

гария – образователни маршрути“, „Заедно в изкуствата и в спорта“.

По последната в училището са сформирани два клуба по народни танци (по модул „Изкуства“) и отбори по волейбол и баскетбол (по модул „Спорт“). Заниманията с учениците се водят от професионален хореограф и учител по физическо възпитание и спорт. Трета година екипът работи по тази национална програма и гимназистите са много доволни и щастливи, запълват свободното си време със спорт и танци. С новата зала ще се засили и интересът към спортните игри – баскетбол, футбол.

Училището освен обединено е и средишно – в него учат деца от няколко населени места. В едно от тях има основно училище, но родителите предпочитат да записват децата си в ОБУ „Христо Ботев“, където няма слети паралелки и образованието е по-качествено.

„С голяма гордост мога да заявя, че връзката с родителите при нас е доста силна – казва Арнаудова. – Това ни помага нещата да се случат и децата да бъдат 100% в училище. Нямаме ученици, които да отсъстват по неуважителни причини и да бягат от часовете. Най-голямото предизвикателство за нас е държавният план-прием, защото сме малко училище на село и трябва да се доказваме постоянно с професионализъм и компетенции наред с големите гимназии от градовете. Често се шегуваме, че сме като футболния отбор „Славия“ – борим се с големите тимове като „Левски“ и ЦСКА. Приоритет ни е качественото обучение и на преден план са учениците – те трябва да са искащи, знаещи и можещи. Затова всеки път, изправяйки се пред тях, ги насърчавам да предявяват своите искания, да изискват максимум, за да постигат целите си и да вървят напред. Да живеят с кауза.“

„Работим и по Програма „Еразъм+“ – уточнява Арнаудова. – Тази година получихме „Еразъм“ акредитация в сектор „Професионално образование и обучение“, ключова дейност „Образователна мобилност за граждани“, с която искаме да осигурим възможност на учители и ученици да развиват дигиталните си умения и способности за използване на съвременните дигитални ресурси, които се предлагат. Искаме да възпитаваме екипа – учители и ученици, естествен стремеж за учене през целия живот. Знанията им да бъдат задълбочени, да развият умения за творческо и критично мислене. На учениците да се предостави възможност за успешен преход от класната стая към пазара на труда, за подобряване връзката между образованието и бизнеса, професионалното обучение и образованието, тъй като самият проект представлява структуриран модел за придобиване на знания в работна среда.“

Първата мобилна група ще посети Бурса, Турция, през септември и в реална среда ще имат възможност да практикуват програмиране, което в момента изучават.

Младите футболни надежди

Духът на педагога никога не остарява

В учебното съдържание трябва да има повече практика, казва Виолета Маринова от МГ „Акад. Кирил Попов“ в Пловдив

Виолета Маринова е тазгодишният носител на наградата „Стоян Михайловски“ за особени заслуги в областта на просветното, културното и синдикалното дело на Синдикат „Образование“ към КТ „Подкрепа“. Старши учител по информатика и информационни технологии от Математическата гимназия „Акад. Кирил Попов“ в Пловдив е отличена в категория „Професионално образование“. Маринова посвещава отличието си на дългогодишния директор на училището доц. Кирчо Атанасов, както и на всички ученици от гимназията, благодарение на които постоянно се обогатява и развива.

Симона НИКОЛОВА

В Математическата гимназия в Пловдив съм вече почти 20 години. Благодарна съм на съдбата, че ме доведе в това училище, защото имам възможността да работя с уникален колектив и изключително мотивирани ученици. Така започва разговорът ми с Виолета Маринова.

Има квалификация „Учител по математика и информатика“ от Пловдивския университет и веднага след дипломирането си започва работа по специалността. През учебната 2023/2024 г. преподава на V, IX, XI и XII клас.

„Това бяха първите години, през които се въведе изучаването на тези предмети във всички училища, а не само в математическите гимназии. Липсата на учебни материали и недостатъчната компютърна техника ограничаваше възможностите за практическа работа. Спомням си, че в кабинета имаше само четири компютъра. Реших, че трябва да използвам часа изцяло за практика. Започнах предварително да разпечатвам планове на уроците, за да направят учениците повече упражнения“, спомня си преподавателката.

С течение на времето обогатява разработките си с илюстрации и по-подробни описания, като натрупва голям набор материали. Така се появяват и първите ѝ две учебни помагала.

„Благодарение на този мой младежки ентузиазъм и авторството на двете издания през учебната 2004/2005 г. бях назначена от доц. Кирчо Атанасов като учител в тогавашната Образцова математическа гимназия „Акад. Кирил Попов“ – връща лентата назад Виолета Маринова. – Имах чувството, че съм попаднала в друг свят. Учениците идваха на училище с бели ризи и вратовръзки, изразяваха уважение към учителите – колкото пъти срещнат учител, толкова пъти ще го поздравят. Всяка смяна започваше с химна, което създаваше атмосфера на патриотизъм и уважение към националните символи.“

Учителката споделя, че винаги ще е благодарна и ще помни тези години: „Г-н Атанасов е човекът и директорът, който направи Пловдивската математическа гимназия образцова. Той беше директор, отдал се изцяло на учениците, училището и образованието в глобален мащаб. Умееше да мотивира както учениците, така и учителите, които и досега се стремят да дават максимума от себе си. Спомням си моментите, в които някой се върне с награда – през голямото междучасие всички

ученици и учители биваха изкарвани в двора на училището, г-н Атанасов канеше наградените отпред и им връчваше грамоти и медали. Това създаваше огромна амбиция за нови успехи у останалите.“

По негова инициатива в училището има „Стена на славата“ със снимки на ученици, прославили България по света със своите постижения в различни национални и международни състезания. Именно заради него учителката е мотивирана да продължи да работи, опитвайки се да даде своя принос за образованието.

Към момента е автор на три електронни учебни курса по информационни технологии за V, IX и X клас. Разработени са след спечелен конкурс на МОН и са публикувани на Националния образователен портал за безвъзмездно ползване. Техническото изпълнение е реализирано от трима нейни ученици – Стефан Стайнов, Мартин Маргаритов и Николай Петков. Създава и 4 учебни помагала за V, VI, VII и VIII клас; 5 учебника за V, VI, VII и VIII и IX клас по новите учебни програми; 4 учебни тетрадки и 5 книги за учители. Също така е автор и на учебни комплекти по компютърно моделиране и информационни технологии за V, VI, VII клас, които са разработени по действащата учебна програма и могат да се ползват в системата на предучилищното и училищното образование.

Именно нейните публикации са сред мотивите, за които е отличена с наградата „Стоян Михайловски“. Заслуга за приза имат и високите постижения на учениците ѝ от V клас през настоящата учебна година. Маринова е ръководител на четири проекта на ученици, взели участие в Националната олимпиада по информационни технологии, три от които са допуснати от областната комисия до национален кръг. Те са на Иво Митрев и Симона Маринова, оценени с максималните 100 т., и на Борислав Христосков, оценен с 84 т. Проектът на Иво Митрев е сред 15-те

допуснати до финалния кръг на олимпиадата, където той заема седмо място в индивидуалното класиране (V – VII клас).

„Изпитвам огромно удовлетворение от работата си, когато усещам уважението и признателността на децата, а още повече, когато учениците ми постигат успехи. Щастлива съм, когато виждам, че трудът им е оценен, и съм сигурна, че това ги мотивира за последващо развитие“, казва учителката.

С усмивка отбелязва, че трудно би могла да изброи постиженията на учениците си в множеството състезания, в които участват, дори и ако се фокусира само върху последния месец. Те се представят отлично и на националните външни оценявания, и на държавните зрелостни изпити.

Учителката изрично държи да спомене имената на двама от абитуриентите – Радостин Чолаков и Изел Хатърназ. Радостин е с уникални постижения в областта на програмирането още от 12-годишна възраст. В момента е в топ пет на престижната изследователска програма на Масачузетския технологичен институт. А Изел е лауреат в националния кръг на олимпиадата по български език и литература, получила максимален брой точки и оценка 6.00 на държавните зрелостни изпити по български език и литература и по английски език,

въпреки че профилът на гимназията е математически. Тя и още 12 зрелостници от гимназията са предложени за Национална диплома.

Относно методите на работа с деца от различните поколения, Виолета Маринова е категорична: „Промяна в поколенията със сигурност има – това е неизбежно. Светът се променя и е съвсем нормално различната среда, в която израстват съвременните деца, да оказва своето влияние. Това в никакъв случай не означава, че децата са по-лоши. Ние, като техни ментори, трябва да се стремим да насочим енергията им в интересна и полезна за тях посока. Децата вече постъпват в училище дигитално грамотни. Важно е да им се покаже, че прекараното време пред устройствата винаги може да носи позитивен и обогатяващ елемент.“

Учителката споделя, че въпреки че децата от V клас посещават хиляди сайтове, след като създават своите първи уеб страници, ентузиазмът им е неописуем.

„Невъзможно е да ограничим използването на телефони и компютри. Но нека децата ни използват тези устройства за развитието си, като играят образователни игри и разглеждат подходящо за тях съдържание. Тук идва отговорността ни и като родители“, коментира учителката.

Като основен проблем в работата на учителя Виолета Маринова изтъква голямата административна натовареност: „Освен преките ни задължения, свързани с преподавателска дейност, постоянно се налага да попълваме различни документи. Аз съм класен ръководител и не бих могла да кажа каква част от времето ми е заета с въвеждане на куп данни, обработване на заявления, администриране на отсъствия. Но със сигурност не е имало ден, в който да не съм била ангажирана с подобни дейности.“

Според преподавателката при изготвянето на учебните програми задължително трябва да се включат учители с богат опит. „Програма, създадена от експерти, които никога не са влизали в клас и нямат представа как се представя учебното съдържание, какви връзки има между темите и отделните учебни предмети, няма как да бъде адекватна – смята тя. И допълва: – За да бъде в интерес на учениците, учебното съдържание трябва да е повече практически насочено, да има интерактивност, учениците да осъзнават ползата от наученото и евентуалното му приложение в реалния живот. Методите на преподаване трябва да са съобразени със съвременната образователна среда. Можем да се възползваме от всички достъпни средства, за да направим процеса на обучение интересен, да включим интерактивни елементи, да провокираме учениците чрез различни казуси, работа по проекти и т.н.“

Категорична е, че мнението на учениците трябва да има тежест, тъй като те не са само пасивни участници в образователния процес.

Относно повишаването на квалификацията на педагозите, Виолета Маринова споделя, че постоянно се включва в различни обучения, но не всички са оправдали очакванията ѝ. „Признавам, че се отегчавам от курс, в който лекторът пуска презентация и започва да чете текста от слайдовете. Колкото и интересна да е темата, ако тя не се поднася по подходящ начин, в даден момент публиката е изгубена“, казва тя.

А дали би посъветвала учениците си да се насочат към учителската професия?

„Педагогическата професия е прекрасна. Духът на учителя не остарява, защото е обграден винаги от младостта на учениците – убедена е Маринова. – Смятам, че това е професията, която ме прави щастлива. Съветвам учениците си да обмислят добре етапите в образованието си и да избират разумно професия, която ще им носи удовлетворение и която ще упражняват с желание. Уникално е чувството, когато видя, че съм запалила искрата у тях и сами започват да надграждат знанията си. Толкова е зареждащо да си част от израстването на млади, любознателни, амбициозни хора, които постигат целите си и си помагат, запазвайки завинаги духа на образцова математическа гимназия. Нашите деца могат, нуждаят се само от малко мотивация и подкрепа, за да си повярват!“

През тази учебна година Виолета Маринова изпраща като класен ръководител XII клас, представил се отлично на матуриите

В рубриката „Учителите в моя живот“ известни личности разказват за онези от своите учители, които през годините са им подали ръка и с мъдрост и такт са ги насочвали по пътя на познанието – в училище, в университета или в професионален план. Рубриката е знак на почит към всички учители по призвание, на които всеки дължи много.

Атанас Пенев от Б.Т.Р.:

Публиката е нашият учител

Когато включиха песента „Спасение“ в учебниците по музика, си дадохме сметка, че сме постигнали онова, за което мечтае всеки музикант – да остави след себе си следа

Той е сред най-ярките гласове на родната музикална сцена. През 1993 г. Атанас Пенев става вокалист на група Б.Т.Р., която вече три десетилетия покорява публиката със силни текстове и красива музика. С реализирани 13 студийни албума, тази година една от най-обичаните рок банди у нас празнува своето творческо дълголетие с внушително лятно турне и дългоочакван първи концертен албум. С над 5000 концерта само в България, редица турнета и концерти в Азия, Северна Америка и Европа, през годините групата споделя една сцена с легендарните музиканти от Deep Purple, Whitesnake, Scorpions, Nazareth, Motorhead, Europe и Iron Maiden.

За публиката като безпогрешен учител, музиката като път и признанието песните на групата ти да бъдат включени в учебниците по музика, Атанас Пенев в „Учителите в моя живот“.

Мария ГЕОРГИЕВА

Кой пръв събуди музикалния Ви талант и даде тон на Вашия бъдещ професионален път?

– В интерес на истината това не беше учител. Фрапантното е, че много често сменяха преподавателите ни по музика в основното училище и нито един от тях не успя да запали у мен някакъв интерес към този предмет. Даже си спомням, че една от учителките писа на всички момчета в класа тройки, докато момичетата получиха петци. В крайна сметка, понякога желанието е по-голямо от това, което ти предоставя животът. Мен винаги ме е впечатлявала и вълнувала красивата музика, бях захласнат от самите песни. Затова споделям, че заслугата да се ориентирам към музиката, не е на учителите ми, напротив – дори е обратното. Имах, разбира се, и учители, които съумяваха да привлечат вниманието ми към предмета, който преподават. Обичах училището и бях добър ученик – от онези, които внимават да запомнят всичко още в час, за да са свободни след това, а не да учат допълнително вкъщи. В същото време, не бях от най-послушните, но спокойно мога да кажа, че моите класни ръководители бяха хората, които успяха да канализират интереса ми към училището. Класната ми в средния курс направи така, че всички преподаватели да ме изпитват дотогава, докато не заслужа шестци – така завърших с пълно отличие.

– Били сте хорист в Ансамбъла на Строителните войски, след това сте работили като аеролог в Националния институт по метеорология и хидрология към Българската академия на науките. Къде е пресечната точка в този немусикален сюжет?

– Всъщност аз и хорист не исках да бъда, но в онези години това беше възможност да минеш по-леко през казармата – такава беше основната идея. В някакъв

случай обаче не съжалявам, защото, първо, научих какво е да пееш в хор, но най-важното е, че спечелих страшно много приятели от Ансамбъла на Строителните войски. Това е легендарна школа, през която са минали много от най-талантливите български музиканти и певци – Кирил Маричков, Иван Лечев, Орлин Горанов и още много. Уволних се през 1991 година, беше доста смутно време. Вече бях наясно, че искам да продължа с музиката, просто още не знаех, че е възможно да се занимавам професионално с нея. Докато си изяснявах всичко това, се наложи да поработя и разни други дейности. Моята майка ми помогна да стана аеролог. Не се налагаше някакво специално образование, изискваше се едно интензивно обучение, тъй като това е нещо много специфично. По същото време пробвах и други две работи – бях барман, отделно се занимавах с групите, в които участвах. Истината е, че никога не съм спирал с музиката.

– Вие сте сред най-разпознаваемите гласове на съвременната българска музика. Каква сила има гласът – в живота и на сцената?

– За разлика от сцената, в живота не е нужно да правиш нещо кой знае какво с гласа си. Какво казваш и как го изразяваш – това според мен е най-важното в живота. Докато на сцената разпознаваемият глас наистина е сила, а за постигането му, в крайна сметка, съм работил цял живот – осъзнавайки го или не.

– Кое е качеството, на което най-искрено се доверявате в музиката и в живота?

– Всеки го носи у себе си – това е инстинктът за определени неща. Както споделих в началото на разговора ни, винаги съм се възхищавал на хубавата музика и когато работя върху песните, усещам момента, в който се случва магията. Казвам си: „Ето, това е, трябва да се работи в тази посока“. Когато пък става дума за човешки взаимоотношения, винаги се опитвам да приемам хората най-напред като добри.

Снимка Б.Т.Р. © Личен архив

Вокалистът на Б.Т.Р Атанас Пенев

Възприемам ги като такива, докато не ме разочароват – слава богу, това не се случва често.

– В края на юни Б.Т.Р. стартира лятното си турне в страната. Каква школа е сцената, какъв учител е публиката за Вас?

– Публиката е най-важното нещо. Да правиш музика самоцелно, само защото на теб и на групата ви харесва, но тя да не достига до хората, това не е нашата философия. Като музиканти, се стремим всеки да дава най-доброто от себе си, да изяви специфичния си талант. Когато правим нови песни, първо се ражда идеята, после идва мелодията, след това текстът. Опитваме, започваме да развиваме тази идея, да я надграждаме. Когато песента е завършена, оттам нататък думата има публиката. Стараем се винаги преди да запишем дадена песен, първо да я изсвирим на живо, за да усетим реакцията на хората, да видим дали има слабо място, върху което да поработим още. Затова казвам, че публиката е най-важна, тя е нашият коректор. В съзвучие с въпроса ви, тя е нашият учител, пред който се явяваме на изпит с всяка нова песен. Защото може да си мислим, че сме създали поредния хит, но публиката да не посрещне парчето по този начин и то да не пожъне успеха, от който се нуждае една песен, за да живее сред хората. А друг

път, изненадващо и за нас самите, дадена песен заживява свой живот. Публиката я харесва още от първото слушане и тя става вайръл веднага, както е модерно да се казва днес.

– 15 от песните на Б.Т.Р. са включени в българските учебници по музика за начален и среден курс на образование. Сред тях са „Моята сила“ и „Спасение“. Какво признание е това за вашите песни?

– Спомням си радостта, когато ни поискаха първата песен за учебниците – „Спасение“. Дадохме си сметка, че наистина сме постигнали онова, за което мечтае всеки музикант – да остави след себе си следа. И тя да е такава, че да служи за пример. Разбира се, че това е високо признание за работата ни. Със „Спасение“ нашето старание се отплати – красива музика и текст, които достигат до младите хора и с които казваме нещо толкова важно. Винаги съм вярвал, че като публична личност, давам пример на новото поколение. Това те задължава да си отговорен не само с творчеството, което създаваш, но и със самото си поведение – какви възгледи изповядваш и как поднасяш идеите си на публиката. Смятам още, че музикантите, спортистите, артистите, творците изобщо са най-добрите посланици на една държава по света. Разбрахме го още първия път, когато заминах-

ме с групата в чужбина, през далечната 1993 г. Отивайки в друга държава, ти вече не представяш себе си, а своята страна. И дори да не запомнят името ти, всеки казва – това е българска група, тя ни направи силно впечатление, или пък – не се представи добре.

– Съпругата ви Ивана е оперна певица. Как си общуват рокът и класическата музика в семейния живот?

– В семейното ни ежедневие това, че и двамата се занимаваме с музика и имаме афинитет към нея, ни прави по-страстни почитатели на музикалните канали. Научих се да слушам и да гледам класическа музика. Винаги съм споделял, че ако един човек никога не е чул Моцарт или не е отишъл нито веднъж на опера, балет, театър или концерт, значи има нещо грешно у този човек.

– Каква е музиката, която слушате напоследък?

– С годините съм станал доста консервативен, защото вече наистина съм слушал толкова много музика. А в съвременната ми е все по-трудно да намеря нещо, които да ме привлече. Така е, защото, когато се върнем 10 години назад, плявата вече е отсята и са останали само ярките примери. Ярки примери има и в новата музика, но просто трябва да изслушаш много друга плява, за да ги откриеш. Това е нещо, за което нямам достатъчно време. Затова се връщам към хубави албуми, които през годините са останали незабелязани от мен. Онзи ден слушах в колата един албум на Eagles, записан след събирането им отново – страховтен албум с невероятни песни. В същото време, нито една от тях не е станала голям хит, което не пречи да са гениални.

– През 2024-та празнувате 30 години от музикалната кариера на Б.Т.Р. Каква е формулата за успеха на внушителното творческо дълголетие на групата ви?

– Единственият логичен отговор е любовта ни към музиката. Защото, каквито и трудности да сме имали, това, че не сме спирали да работим върху нови неща, както и по концертите си, ни е давало цел и ни е мотивирало да преодоляваме всяко предизвикателство по пътя. Сега завършваме първия си концертен албум и хвърляме огромни усилия, за да се получи прекрасно. Защото прекрасен беше и самият ни концерт със симфоничния оркестър на Музикално-драматичния театър „Константин Кисимов“ – Велико Търново, през миналия октомври. Може би веднага след това ще започнем да работим по нови идеи. В крайна сметка, ние сме от групите, които не стоят на едно място и винаги се опитваме да създаваме нови неща.

Създават консорциум в областта на ядрените технологии

По нова национална програма на МОН с бюджет от 8,5 млн. лв. за пет години

Понижаване на риска от загуба на ядрени знания чрез поддържане и повишаване на научния капацитет на академичните институции, привличане на млади кадри в образованието, създаване на нова среда за научни изследвания и обмен на знания, привличане на водещи световни учени и интегриране на най-добрите европейски и световни практики са основните цели на новата Национална програма „Повишаване на квалификацията в областта на ядрените технологии и ядреното инженерство“. Проектът е публикуван за обществено обсъждане. Всички дейности по Националната програма са в унисон както с бъдещите, така и с вече предприетите мерки и ангажменти, свързани с прехода на страната ни към беземисионна енергетика, пише в мотивите към проектопредложението.

„Ядрената енергетика е доказан сигурен и стабилен беземисионен енергиен източник, чрез който страната ни може да осъществи устойчив преход към нисковъглеродна енергетика без възникването на необосновани рискове за стабилността на електроенергийната система. Приетото решение за строителството на блокове 7 и 8 на АЕЦ „Козлодуй“ е ясен знак за тенденцията на продължаващо развитие на ядрената енергетика у нас, което ще доведе до подем не само в областта на енергетиката, а и в много други отрасли, свързани със строителството и експлоатацията на ядрените мощности“, е обоснована още необходимостта от приемането на Програмата.

Финансирането е с индикативен размер 8,5 млн. лв. и е разпределено на пет етапа от по 12 месеца, както следва: за 2024 г. – 1 000 000 лв.; за 2026 г. – 1 500 000 лв.; за 2027 г. – 1 500 000 лв.; за 2028 г. – 2 000 000 лв.; за 2029 г. – 2 500 000 лв. Допустимите бенефициенти ще образуват консорциум от висши училища и научни организации, които извършват научни изследвания и са акредитирани за обучение в областта на ядрената

енергетика и пряко свързаните с нея ядрени науки. Институциите, които отговарят на това условие съгласно акредитиране от Националната агенция за оценяване и акредитация, са Техническият университет – София, който ще бъде водеща организация в консорциума, Софийският университет „Св. Климент Охридски“ и Институтът за ядрени изследвания и ядрена енергетика на Българската академия на науките.

Съществено предимство на Програмата, която ще обедини не само научната продукция, но и дейностите на академичния състав на трите институции, се явява възможността за създаване на кохезия в ядрената наука в страната. Допълнителни възможности могат да бъдат създаването на обща материална база и взаимодействие с други неакадемични

организации от ядрения сектор у нас.

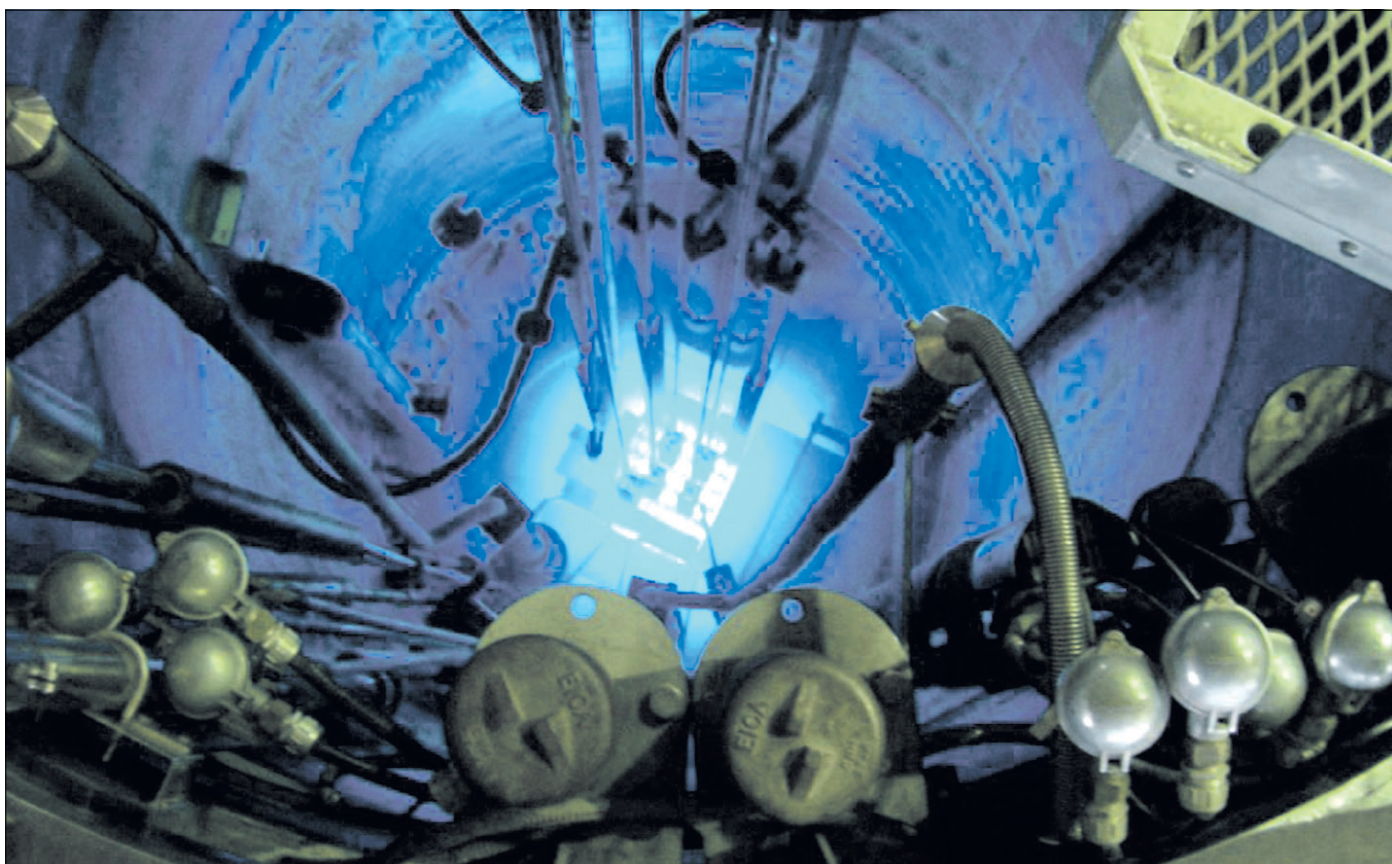
Националната програма ще допринесе за постигането на следните специфични цели. Осигуряване на подкрепа за научните направления, в които се извършват научни изследвания в областта на ядрената енергетика. Модернизиране на съществуващата и изграждане на нова научноизследователска инфраструктура за обезпечаване на изследователските задачи. Осигуряване на конкурентно кариерно развитие на докторанти и постдокторанти в областта на решаването на фундаментални научни и приложни проблеми от ключово значение за ядрения сектор; на динамична работна среда между участниците с кандидатстване по научноизследователски програми с национално и международно финансиране и

продължаващи партньорства и след приключването на срока на изпълнение на Програмата. Предоставяне на условия за интеграция и реинтеграция на млади учени, което да им позволи да изградят собствени научни групи в страната. Създаване на специализирани научни и научнопопулярни информационни кампании и семинари. Създаване на условия за подпомагане реализирането на иновационни разработки от студенти и докторанти. Увеличаване дела на ангажираните жени в научноизследователските дейности в областта на ядрените технологии и ядреното инженерство

Сред показателите за изпълнение на Програмата са разработването на поне една съвместна докторска програма с чуждестранни висши училища. Изграждането на на-

ционална база данни в ядрените технологии и инженерство и на онлайн портал за популяризиране на ядрената технология. Привличането на поне 9 постдокторанти и млади учени и 19 студенти в научните изследвания. Осъществяване на краткосрочни и дългосрочни визити на поне 25 изтъкнати учени. Разработването на поне 40 научни публикации в специализирани рецензирани списания и/или научни поредици с импакт-фактор (IF) и/или импакт-ранг (SJR). Подаване на поне 6 проектни предложения по програми с национално и/или международно финансиране. Финансирането на поне 6 студентски иновации, както и други, свързани с провеждането на научни мероприятия, конференции, изнесени семинари и обучения. **АЗБУКИ**

Снимка Физически факултет на Софийския университет

Чрез програмата ще се поддържа научният капацитет и ще се извършват изследвания в областта на ядрените технологии и ядреното инженерство

Предлага се да бъде закрито частно висше училище в Пловдив

Министерският съвет предлага на Народното събрание закриване на специализираното частно висше училище Европейско висше училище по икономика и мениджмънт – Пловдив, става ясно от проект на ПМС, публикуван за обществено обсъждане. Причината е, че по данни на Националната агенция за оценяване и акредитация към момента висшето училище няма подновена институционална акредитация и не е подало документи за такава, става ясно от доклада с мотиви към предложението.

Европейското висше училище по икономика и мениджмънт в Пловдив е създадено като Европейски колеж по икономика и управление (ЕКИУ) през 2001 г. През 2015 г. е преобразувано в Европейско висше училище по икономика и мениджмънт – Пловдив, като специализирано частно висше училище в областта на приложната икономика, бизнеса и управлението.

Съгласно Закона за висшето образование висше училище може да бъде закрито от Народното събрание по предложение от Министерския съвет, когато получи два последователни отказа за институционална акредитация или не е поискало такава в предвидените в Закона срокове. В ЗВО е посочено, че в срок до 18 месеца от момента на уведомяване за постановения от Акредитационния съвет на Националната агенция за оценяване и акредитация отказ за институционална акредитация висшето училище може да поиска извършването на нова процедура за институционална акредитация.

В конкретния случай специализираното частно висше училище с наименование „Европейско висше училище по икономика и мениджмънт“ е получило институционална акредитация през 2017 г. за срок от 5 години и тя е била валидна до 4 май 2022 г. Народното събрание може да закрие висше училище и по искане на учредителя. През 2020 г. с официално писмо ректорът на Европейското висше училище по икономика и мениджмънт – Пловдив, информира Националната агенция за оценяване и акредитация, че Академичният съвет на свое заседание е взел решение да отправи искане към учредителя за закриване на висшето училище. След изтичане на законоустановените срокове за подаване на

документи от висшето училище за нова институционална акредитация от Министерството на образованието и науката е изисквана информация за намеренията на учредителя по отношение на по-нататъшното функциониране на Европейското висше училище по икономика и мениджмънт – Пловдив, както и за броя на обучаваните студенти. До момента не е получен отговор, пише в доклада към проекта.

От него става ясно още, че през януари 2024 г. е изтекла и програмната акредитация на двете професионални направления, в които висшето училище има право да обучава – „Администрация и управление“ и „Икономика“. За нея също не е постъпвало искане за подновяване.

По данни на Националния център за информация и документация към днешната дата данни за действащи, прекъснали или в процес на дипломиране студенти и докторанти в Регистъра на всички действащи, прекъснали и завършили студенти и докторанти и за текущ академичен състав в Регистъра на академичния състав. От висшето училище не са подавали такава информация от зимния семестър на учебната 2020/2021 г.

Архивът на Европейското висше училище по икономика и мениджмънт ще премине към Висшето училище по сигурност и икономика, става ясно от проекта за закриване на специализираното частно висше училище в Пловдив. **АЗБУКИ**

По данни на Националния център за информация и документация към днешната дата данни за действащи, прекъснали или в процес на дипломиране студенти и докторанти в Регистъра на всички действащи, прекъснали и завършили студенти и докторанти и за текущ академичен състав в Регистъра на академичния състав. От висшето училище не са подавали такава информация от зимния семестър на учебната 2020/2021 г.

Снимки РИМ – Бургас

Австралопитектът Луси за първи път у нас

Точно копие на скелета на световноизвестния женския хоминид, чието име е заимствано от хит на „Бийтълс“, е представено на Палеофеста в Бургас

Донка ТЪНКОШИЕВА

За какво са откритията в областта на палеонтологията, ако само ние – учените, които се занимаваме с това, си ги споделяме и ако не достигат до широката аудитория, до хората, смята проф. Николай Спасов от Националния природонаучен музей при Българската академия на науките (НПМ – БАН). Той споделя своите открития на първия по рода си научен фестивал – Палеофест, чийто домакин е Бургас.

През последните 13 години заедно със своя екип, в който участват доц. д-р Латинка Христова и Ралица Конювска, проф. Спасов активно изследва находището Азмака, Чирпанско, където са открити останки от най-ранните предчовешки хоминиди в Европа. Международен екип, в който проф. Спасов е един от водещите учени, предлага хипотезата, че тези останки принадлежат на вида грекопитек (*Graecopithecus*) и че той трябва да е първият потенциален хоминин (предчовек). Това твърдение, публикувано през 2017 г., води до извода, че първите стъпки на човечеството са „направени“ не на африканския континент, както е прието да се смята, а на Балканите. Подобна хипотеза променя драстично утвърдената представа, че цялата еволюция на човешката линия е протекла на африканския континент. А новата идея поражда много спорове.

Палеонтологията е науката, която изучава природата и нейното развитие отпреди стотици хиляди и милиони години. Тя разказва за древните животни, за тяхната еволюция, а също и за произхода на човека. Много от тези древни светове, макар и реални, приличат на разказана приказка. На такива приказки се насладиха посетителите на различните лекции и изложби, съставляващи Палеофеста.

Националният природонаучен музей при БАН, Регионалният исторически музей – Бургас, и Община Бургас са организаторите на този научен фестивал. Той запозна не само тесните специалисти, но и широката общественост с най-новите открития със световно зна-

Скелетните останки на световноизвестния австралопитек Луси предизвикват голям интерес в Бургас

Проф. Николай Спасов

чение, направени от българските палеонтолози: с първите намерени у нас динозаври, с древните гиганти – мастодонтите, с коня и неговите древни роднини хипарионите и с най-ранните представители на двуногите примати, тръгнали по пътя към човека.

Освен проф. д-р Николай Спасов (Национален природонаучен музей при БАН) лектори на Фестивала са и проф. д-р Марлена Янева (Геологически институт – БАН), доц. д-р Георги Марков (НПМ – БАН), доц. Дочо Дочев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), доц.

Палеонтологът и палеоартист Владимир Николов разказа за историята на палеоарта и проведе открит урок по рисуване на динозаври

Борис Вълчев (Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“) и ас. Владимир Николов (НПМ – БАН).

Чуждестранното участие е представено от проф. д-р Мадлен Бьоме от Тюбингенския университет, Германия, която специално пристигна в Бургас за този форум. Въпреки че живее в чужбина, тя изнесе лекцията си на български език, а на тръгване от морския град се поинтересува от организаторите дали догодина под някаква форма ще се състои отново подобен форум.

Заедно с лекциите на учените бяха представени палеонтологични изложби, показващи древната фауна по нашите земи и първите предчовеци. Експозициите включват уникални, непоказвани пред родна публика фосилни образци.

Сред тях е и анатомично точно копие на скелета на австралопитек Луси, което се радваше на най-голямо внимание от посетителите в Културния център „Морско казино“.

Скелетните останки на световноизвестния австралопитек са датирани на 3,2 млн. год. и

са открити в местността Афар, Етиопия. Откривателите му са палеоантрополозите Доналд Джохансон и Том Грей по време на съвместна френско-американска експедиция в Хадар, Етиопия. Датата е 24 ноември 1974 г. Любопитна подробност, която бургазлии научиха, е, че името на женския хоминид е заимствано от популярната тогава песен на „Бийтълс“ „Луси в небето с диаманти“. Изследователите са слушали в лагера тази песен в деня на откриването на Луси.

За сравнение бе изложен и предният крайник на маймуната мезопитек, съжителствала в района на Азмака (преди около 7,2 млн. години) с грекопитека. Неговото изучаване е допринесло значително за изясняването на най-ранната човешка еволюция.

Отливките от костите на скелета на Луси са дарени от проф. Дени Жераадс от Националния естественоисторически музей в Париж. Той участва дълги години заедно със своите колеги от Националния природонаучен музей в палеонтологически разкопки в България.

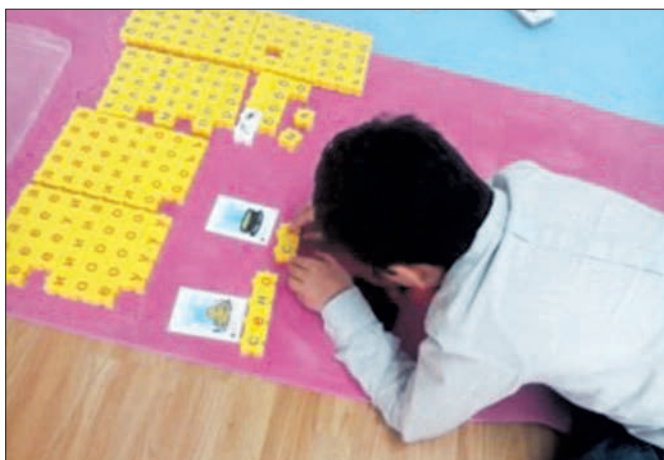
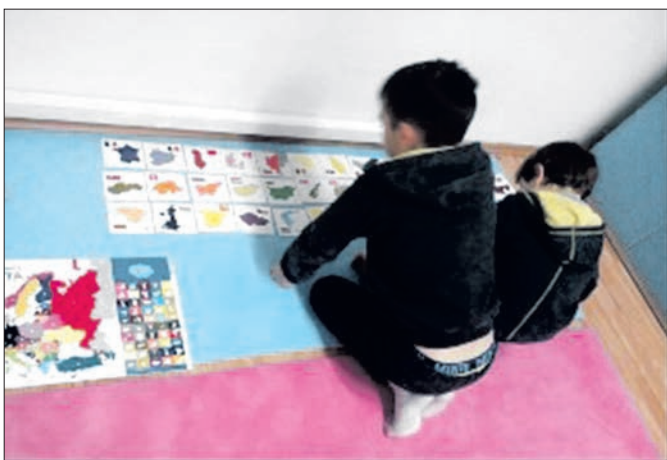
В музейните витрини имаше

вкамелости от различни видове (мастодонти, хипариони, антилопи, носорози, саблезъби котки и др.), открити в български находища, включително и в Бургаско, които са живели по нашите земи през късния миоцен (преди около 8 – 7 млн. години). В онази епоха балканската природа е приличала по-скоро на днешната африкански савана.

В Културния център „Морско казино“ бяха представени и отливки от изкопаеми останки от хоминида грекопитек, намерени в българското находище Азмака край Чирпан. Най-нови изследвания показват, че грекопитектът, известен от Гърция и България, би трябвало в еволюционно отношение да стои по-близо до човека, отколкото до човекоподобните маймуни и да представлява първият предчовек.

За историята на палеоарта – художествената дисциплина, която се занимава с реконструирането на древния свят, и методите, използвани от палеоартистите – от работата с фосилите, през четенето на научни статии, до творческото вдъхновение, за да вдъхнат живот на динозаврите, разказа палеонтологът и палеоартист Владимир Николов. Той проведе и открит урок по палеоарт – рисуване на динозаври.

„Един такъв научен форум изисква много усилия. Не съм убедена, че трябва да се прави и всяка година. Но като видях препълнената зала и вълната от въпроси, с които присъстващите заливаха лекторите, си мисля, че наистина трябва да има повторение. Разбира се, то трябва да е в различна форма, за да е интересно – коментира развълнувана доц. д-р Светла Далакчиева от организаторите – РИМ, Бургас. – Вярно, че бяхме поканили колеги от нашите среди, които имат интерес в тези области. Вярно е и това, че всеки от учените работи в точно определена сфера и има нужда да контактува с колегите си от другите сфери. Но в никакъв случай не мога да кажа, че само специалисти присъстваха на лекциите. Напротив, имаше и много граждани. А най-хубавото е, сред тях имаше и млади хора. Въпреки почивните дни, въпреки лятото и плажа.“

Различни игри и упражнения помагат на децата да преодоляват своите дефицити

Превенцията е най-добрата терапия

СОП не е етикет, казва логопедът и координатор на екипите за подкрепа в столичното 20. ОУ „Тодор Минков“ Лиляна Иванова

Диляна КОЧЕВА

Превенцията е най-добрата терапия“, казва за „Аз-буки“ логопедът и координатор на екипите за подкрепа в 20. ОУ „Тодор Минков“ Лиляна Иванова. Категорична е, че колкото по-рано се открие дефицитът, който среща детето в устната или писмената си реч, и се реагира своевременно, толкова по-лесно трудностите ще бъдат преодоляни в бъдеще.

„Логопедия“ е третата специалност на Лиляна Иванова. Първата е „Акушерство“, после завършва „Специална педагогика“ и след това решава да специализира в областта на логопедията и да се развива професионално в тази посока. Иванова е категорична, че трите специалности се допълват една друга и с всяко следващо образование е надграждала знанията и опита си. И всичко това, за да бъде напълно подготвена да помогне на всяко дете, което има нужда от това.

В 20. ОУ „Тодор Минков“ работи от 2017 г., преди това за кратко е логопед в столична детска градина. „В началото не знаех кое ще бъде моето поприще – детската градина или училището. Спрямо възрастта спецификата на работата на логопеда е различна. Към момента съм напълно сигурна, че това е моето място“, обяснява моята събеседничка.

Често първите симптоми за езиково-говорни нарушения се откриват в ранното детство, предучилищният период е ключов в подготовката за огромяване, а терапията може да продължи и в училищна възраст. Оказва се, че при разглеждане на конкретен случай всичко е важно – от бременност, раждане, лазене, прохождение и проговаряне на детето до това каква е средата му, дали и колко екранно време е имало и много други, на пръв поглед, незначителни подробности, но в същото време от изключително голямо значение за развитието на човека.

„Когато имаме налице късно проговаряне, то обикновено е необходима допълнителна работа от страна на родителите и специалистите преди постъпването на детето в I клас, за да може да бъде подготвено и да стъпи на добра основа. В противен случай детето прекрива прага на училището без здрава основа и за него ще бъде в пъти по-сложно да усвои новия материал в училище“, обяснява тя.

Оказва се, че първокласникът може да изпадне в изключително фрустрираща позиция – да му се струпва всичко наведнъж: нова среда, нови хора, нови знания, а то да изпитва трудност да се справи. И тук детето няма никаква вина, просто има нужда от специализирана помощ и целенасочена работа, за да преодолее трудностите и да навакса

Снимка Авторът

Лиляна Иванова

пропуснатото в предучилищна възраст.

В училище логопедичната работа е свързана с превенция на комуникативни нарушения, диагностика, терапия на говора, на устна и писмена реч, но също така и с много разговори с учители и родители. Логопедът е и основен специалист при изготвянето на функционалната оценка на потребностите на децата със специални потребности.

Иванова разказва, че логопедична диагностика на децата се провежда още в I клас.

В началото на всяка учебна година тя прави скрининг на говора на всички първокласници.

„Идеята е още в първите им дни в училище да разбера дали имат говорно или езиково нарушение“, обяснява тя.

В случай че се открие някакъв вид отклонение от нормата, се изготвя план за по-нататъшна работа, координиран с целия педагогически екип.

След това в края на учебната година се провежда скрининг на писмената реч. „Амбицията ми е тази проверка да се прави още в края на първия срок – колкото по-рано се открият маркерите за нарушение, толкова

по-добре“, уточнява тя. По време на писменния скрининг логопедът прави диктовка на всяко от децата. По принцип това е практика при всички ученици от начален етап, а не само при първокласниците. „Така разбирам как детето усвоява писмената реч, сблъсква ли се с трудности. И ако отговорът е „Да“ – да реагираме колкото се може по-рано“, обяснява Иванова.

Понякога се констатира проблем и веднага се започва работа с логопед. Друг път се налага консултация с родителите и препоръки за действие и от тяхна страна у дома. Друг път е нужно изготвяне на цялостна стратегия за работа от екипа за подкрепа в училището. „Важни са оценката и мнението на всеки член от екипа“, обяснява специалистът.

Когато се открие нарушение или дефицит, Иванова кани родителите в кабинета си за консултация. Често се случва родителите да се обръщат към нея с недоумение защо логопедът ги търси. Обикновено те очакват с тях да се свързва началният учител, и не разбират какво общо има логопедът с четенето и писането. Тогава настъпва моментът, в който моята събеседничка провежда информационна кампания. „За мен е много важно родителите да бъдат информирани и спокойни. Само така и децата ще бъдат. И ако се доверят на специалистите, със сигурност нещата ще се случат по възможно най-добрия начин“, разказва тя.

От друга страна, класният ръководител в начален етап на обучение прекарва най-много време с децата. Благодарение на механизма на работа, който е изграден в столичното 20. ОУ, а именно всички – логопед, психолог, ресурсни учители, педагози, да работят заедно в името на децата, резултатите при констатирани затруднения бързо се преодоляват.

Моята събеседничка посочва следния пример. Ако се установи, че дете има затруднения с диктовките, невини правилният подход е да прави повече диктовки. Възможно е то да има затруднения с фонематичния слух, с изграждането на звуко-буквените връзки, както и със сричковата и звуковата структура на думата. Ако трудностите не се отработят първо на фонологично ниво, ученикът няма как да покаже добри резултати на диктовките. „В зависимост от това каква е спецификата на грешките в диктовката, се работи целенасочено за преодоляване на трудността, за да може да бъде най-ефективно подпомогнато детето“, обяснява логопедът.

Няма как да не попитам Лиляна Иванова за мнението ѝ относно екранното време при децата и какво точно влияние оказва то върху развитието на малчуганите. „Ранната детска възраст е много сензитивен период, в който детето слуша и трупасивен речник, с който след това да може пълноценно да

общува с хората около себе си. Отчита се голямата вреда от екраните върху децата. След време тя рефлектира в по-нататъшното им развитие“. Категорична е, че в технологичното време, в което живеем, няма как, а и не е нужно екраните да бъдат напълно забранени.

Важно е родителите да ограничат екраните в най-ранна детска възраст

– времето, в което децата се учат да говорят и опознават света около себе си. След това трябва поетапно да се въведат, но с условието, че майките и бащите стриктно контролират какво и колко гледат децата им. А колкото до това дали телевизорът и телефонът са еднакво вредни, тя отговаря едносрично и категорично – „Да!“.

„Аз съм оптимист. Всеки ден виждам все повече родители, които се интересуват, четат и се съобразяват с всичко казано и написано за екраните. Те се опитват да минимализират употребата им, и това ме обнадеждава – разказва логопедът. – Много е важно в забързания свят, в който живеем, да намираме време да говорим с децата си, да четем приказки и да бъдем с тях колкото се може повече. Децата учат много повече от вербалната реч, мимиките и жестовите ни. Учат се да говорят, но също така развиват емпатия за света около тях“, допълва тя.

Освен логопед в 20. ОУ „Тодор Минков“ Иванова е и координатор на екипите за подкрепа в училището. На мнение е, че повечето хора грешно тълкуват термина „дете със специални образователни потребности“. Категорична е, че това не е нито срамно, нито лошо, нито пък етикет за цял живот. Това е и причината някои от майките и бащите първоначално да отказват допълнителната помощ в училище. Иванова често се обръща към родителите в кабинета си с думите: „Всяко дете е различно. Просто някои от тях имат нужда от подпомагане в определена посока в точния момент“. Когато родителите бъдат чути и добре информирани, нещата започват да се случват в правилната посока за ученика.

„Идеята на допълнителната подкрепа е детето да бъде подпомогнато спрямо потребността, която има, във възможно най-ранен период, за да могат дефицитите бързо да се преодолеят и то да продължи сам“, обяснява тя. Иванова разказва, че благодарение на задружната работа на екипа за подкрепа в училището напредъкът с учениците не закъснява. Те обхващат децата още от първия им ден в училище и много често голяма част от учениците в V клас вече не се нуждаят от допълнителна работа със специалист.

Катерина Кънчева, единствената със 100 точки на двата изпита в X клас:

Дължа този успех и на учителите си, те ни подготвят отлично

Човек може да се справи с всяка дисциплина, ако знае как да учи правилно

Средният резултат на Националното външно оценяване по български език и литература в X клас тази учебна година е 49,4 точки, а по математика – 33,1 точки. Катерина Кънчева от Софийската математическа гимназия успява да изпъкне със знания сред връстниците си. Десетокласничката единствена успява да постигне 100 точки и на двата изпита. Ученичката разказва пред „Аз-буки“ каква е тайната на отличната ѝ подготовка.

Стефа МАРИНОВА

Катерина Кънчева е възпитаник на Софийската математическа гимназия от V клас, а след VII е приета в паралелка с профил „Математика и информатика“.

Интересното е, че в I – II клас математиката не е сред предметите, по които е запалена. Впоследствие обаче нещата се променят. Ключова за това се оказва средата, в която Катерина попада, след като е приета в Софийската математическа гимназия.

„Откакто влязох в СМГ, интересът ми към математика се пробуди. В V – VII клас започнах да се състезавам по-сериозно“, споделя тя пред „Аз-буки“. И допълва, че участва в пролетните, есенните, зимните състезания по математика, както и в Националната олимпиада.

Средата, в която се обучава, оказва влияние и на отличното ѝ представяне. Според ученичката постоянството и подготовката, която преподавателите в училище ѝ дават, са ключови за успеха, който постига на Националното външно оценяване в X клас.

„Винаги съм си учила, така че може да се каже, че подготовката ми започва от много рано. В училище имаме по 9 часа математика седмично и решаваме много задачи. Преподавателите ми и по математика, и по български език и литература ни подготвят отлич-

Снимки Личен архив

Катерина Кънчева от СМГ единствена е със 100 точки на Националното външно оценяване по български език и литература и по математика в X клас

Ученичката се занимава и с класически балет

но. Затова дължа този успех и на учителите си“, казва Катерина. Допълва, че единствено няколко месеца преди самото външно оценяване решава повече тестове във формата на оценяването.

По време на изпита по математика най-силно се притеснява дали ще ѝ стигне времето за всички задачи. Но се оказва, че страховете ѝ са напразни.

„Стигна ми точно времето, не смятам, че е необходимо допълнително. Най-важно е човек да е психически приготвен“, подчертава ученичката.

Тази година за първи път близо половината от задачите и по български език и литература, и по математика са с практическа насоченост. Според Катерина включването на повече задачи с разширен отговор би изисквало още по-задълбочена подготовка.

Десетокласничката споделя, че не е ходила на допълнителни уроци. „Ако човек знае как да учи правилно, ще може да учи по всяка дисциплина. Да, някои ще са ми по-интересни от други, но въпреки това ще успея да се справя“, категорична е Катерина.

Според нея от голямо значение, когато ученик започне да се подготвя за даден урок, е да бъде концентриран. „Трябва да четеш задълбочено, а не да се разсейваш с нещо странично“, смята десетокласничката. Признава, че и на нея ѝ се случва да се разсее. За да избегне това, се опитва да остави настрана всичко, което би могло да привлече вниманието ѝ повече от урока, върху който се подготвя.

Друг важен момент, по думите ѝ, е да помозиш за помощ, ако не разбираш нещо: „Много ефективно е, когато някой не разбира нещо от учебника или тетрадките, да попита свой приятел или учител, който да му го обясни разбираемо.“

В този случай Катерина първоначално се обръща към свои приятели. Те могат да видят нещо, което тя не е успяла, а може да помогне за решаването на съответната задача или проблем. Ако обаче това, което я затруднява, е по-сложно, търси помощ от преподавателите.

Десетокласничката споделя, че усеща подкрепа от всички около

себе си: „И моите родители, и моите приятели, и моите учители са хората, които ме подкрепят. Когато имам някакъв проблем, мога да се обърна към тях.“

Сред предметите, към които Катерина има интерес, е и история и цивилизации. Ученичката се развива и в сферата на спорта. Занимава се и с класически балет. Обича да чете книги, но понякога няма много време да разлистни нещо странично от задължителната литература.

„Когато имам време, особено сега, лятото, чета различни книги. Нямам специфичен любим жанр. Може би чета най-често криминални романи. Смятам, че четенето е много важно и младото поколение трябва да бъде насърчено да чете повече“, подчертава десетокласничката.

Докато завърши средното си образование, Катерина има още две учебни години, но вече има идея с какво иска да се занимава след това.

„Насочила съм се към математика, но не искам да се занимавам с чиста математика, а ще търся специалност, свързана с нея. Впоследствие ще реша дали да бъде математика и информатика, математика и физика или нещо подобно – споделя ученичката. – Надявам се в най-скоро време да реша окончателно.“

Засега мисли да продължи следването си в чужбина: „Най-вероятно ще проучвам различни технически университети или такива, в които знам, че математиката и точните науки са на по-високо ниво.“

Вече е решила, че ще се яви на държавен зрелостен изпит по математика. „Надявам се десетте часа седмично подготовка да са ми достатъчни да се представя добре“, казва ученичката в СМГ. А ако от университета, към който се насочи, изискват оценка и по друг предмет, ще положи и още една матура.

След успешното завършване на учебната година ученичката планира през лятната ваканция да си почине. „Тази учебна година се потрудох доста и смятам, че лятото е време за почивка, за море, за планина. И живот и здраве, с нови сили да започна новата учебна година“, казва Катерина.

Кюстендилски ученички със стипендия за патриотизъм

Деница и Ивана са с отлични резултати и от двата държавни зрелостни изпита

Северина ДИМИТРОВА

Ивана Иванова и Деница Александрова от XII^A клас са тазгодишните носителки на ежегодна еднократна стипендия за патриотизъм на името и в памет на генерал-майор Константин Жостов. Тя е гласувана от педагогическия съвет на Езикова гимназия „Д-р Петър Берон“ – Кюстендил.

„Поздравления за Ивана и Деница! Те заслужиха наградата благодарение на своя неуморен труд, всеотдайността си към институцията, постигнати високи академични

успехи в редица областни, национални и международни състезания, олимпиади, конкурси и фестивали в области като гражданско образование, английски език, история и цивилизации, български език и литература, философия и много други. Те членуват в клубове, занимават се с благотворителност в полза на общността и се отличават с инициативност, креативност, съпричастност, висока мотивация и целеустременост“, споделят от Езикова гимназия в Кюстендил. Деница и Ивана са с отлични резултати и от двата държавни

зрелостни изпита. И двете имат Отличен 6.00 на матурата по английски език.

Стипендията „Генерал-майор Константин Жостов“ е учредена през 2019 г. в изпълнение на волята на дарителя проф. Иван Гаврилов за финансово подпомагане на ученици, завършващи XII клас, които показват отлични резултати по история и се изявяват като добри родолюбци. Тя се отпуска в продължение на пет години. През тази учебна година стипендията се връчва на двама зрелостници за последен път. **АЗ-БУКИ**

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
https://www.azbuki.bg

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука
АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

РЕДАКТОРИ:
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Дилияна Кочева
d.kочева@azbuki.bg
Симона Николова
s.nikolova@azbuki.bg
Степа Маринова
s.marinova@azbuki.bg

ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Иван Шопов
i.shopov@azbuki.bg
Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

СТИЛИСТ-КОРЕКТОР:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

ФОТОРЕПОРТЕР:
Олег Попов
o.popov@azbuki.bg

РЕКЛАМА И
РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:
Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255
Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515
Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Степа Маринова

Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“
Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А
Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа
Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:
„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната
и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Малката крачка към големия успех

ОбУ „Христо Ботев“ в с. Дълго поле изпрати своите десетокласници

Обединено училище „Христо Ботев“ в село Дълго поле, община Пловдив, тържествено отбеляза последния учебен ден и изпрати своите десетокласниците от випуск 2024. Класният им ръководител Таня Гюрова превърна този ден в истински празник. Красиво украсеният училищен двор събра едновременно радостта от завършването и носталгията по отминалите учебни години, в които малките ученици израстват в жизнерадостни и уверени младежи със свои планове и мечти за бъдещето.

Изпращането започва с ритуално излизане на десетокласниците от училище под звуците на песента „Един неразделен клас“ на „Тоника СВ“. Посланието на песента – „Светли празници да бъдат предстоящите им дни“, е и пожеланието към тях. Празникът продължава с връчване на забавни грамоти и специално изготвени колажи за учениците от X клас от техния класен ръководител.

Таня Гюрова добре познава своите ученици. През годините те израждат здрава и силна връзка помежду си. За тях тя е и психолог, и майка, и педагог, и възпитател, понякога дори и медицинска сестра.

От своя страна, учениците поздравяват педагозите с емблематичното стихотворение на Дамян Лазаров „Благодарим ви, учители, днес“. След това младежите поднасят стръчке цветове със сърчице на всички присъстващи от екипа на ОбУ „Христо Ботев“, в това число и на медиаторите, жените от помощния персонал, психолога и всички, които са се грижили за тях през годините.

Тържеството продължава с емоционалното обръщение на един от техните първи учители – Светла Воденичарова: „Първите учители се помнят винаги, но специална е ролята и любовта, която носи класният ръководител от последните години на обучение. С възпитателността на учител и с обичта си към децата, със

съпреживяването на различни емоции и като опора в трудни моменти, става за тях „втора майка“, както самите те наричат Таня Гюрова. Външното и искреността на думите въздействат и на учениците, и на гостите.

„И не забравяйте: всеки от вас има специално място в моето сърце, аз съм тук, на това място, по всяко време. Всичко е преходно, но това, което докосне сърцето ни, остава с нас завинаги. След всеки край идва ново начало. Вие сте нашето продължение, нашата надежда и нашата вяра. Докажете го!“, развълнувано казва Гюрова.

Прегърнати в кръг, на фона на песента „Клетва“ на „Щурците“ учениците си обещава да си помагат и подкрепят сега и завинаги. Церемонията продължава с традиционното предаване на Ключа на знанието на ОбУ „Христо Ботев“ на по-малките ученици.

Десетокласниците преминават под арката на родното училище под звуците на последния училищен звънец и по стара българска традиция

Снимка ОбУ „Христо Ботев“ – с. Дълго поле

Випуск 2024 на ОбУ „Христо Ботев“ – с. Дълго поле

техният класен ръководител им плисва вода за късмет и за успешен старт в живота. След това всички се хващат на празнично хоро в двора на училището.

Денят се превръща в празник дори и с нотката на малко тъга. Учениците усещат любовта на своите учители и гордостта им, че са част от техните постижения. „Госпожо, този ден ще го помня цял живот“ – това са искрените думи на десетокласниците, които с магическа пръчка изтриват всички грижи и тревоги от изминалите дни.

Да си класен ръководител, добавя към задълженията ти да работиш със сърце с учениците, не само да ги образоваш. А скромната награда на този труд са топли думи на благодарност. На добър час, випуск 2024 на ОбУ „Христо Ботев“!

Величка Гончева,
учител по информационни технологии
в ОбУ „Христо Ботев“ – с. Дълго поле

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Един от често задаваните въпроси в сферата на трудовото право е „Какво означава трудов договор в полза на работодателя?“. Тази тема е от съществено значение за хората, които започват първата си работа, обмислят смяна на текущата си позиция или приемат ново предизвикателство в кариерата си. Разбирането на тези клаузи може да помогне на работниците и служителите да вземат информирани решения и да се подготвят за успешна и удовлетворяваща работа.

Изпитателен срок в трудовия договор

Какво всъщност означава трудов договор в полза на работодателя и следва ли тази уговорка да ни притеснява, когато разпишем такъв договор?

За да бъде договорът в полза на някоя от страните, е необходимо в него да бъде включен изпитателен срок. Подписването на трудов договор с изпитателен срок е обичайна практика при започване на нова работа. Основната характеристика на този срок е, че страната, за която е уговорен изпитателният срок, може да прекрати договора без предизвестие преди изтичането му. Достатъчно е това да бъде изразено писмено и недвусмислено. Страната, която има право да прекрати договора, не е задължена да посочва причина за това. Прекратяването на договора в изпитателния срок не подлежи на обжалване и не може да бъде разглеждано по реда на трудовите спорове. В този период работодателят може да уволни работника или служител дори по време на ползване на законоустановен отпуск, например болничен отпуск, без да е необходимо разрешение от Инспекцията по труда или друг орган.

Съгласно законовите разпоредби на Кодекса на труда в България изпитателният срок в трудовия договор може да бъде уговорен в полза на:

- работодателя – когато работодателят иска да провери способността на работника или служител да изпълнява определена работа;
- работника/служителя – когато работникът или служителът желае да провери дали работата

е подходяща за него, дали условията на труд, атмосферата и трудовият колектив му допадат;

– в полза и на двете страни. Това означава, че през време на изпитателния срок и работодателят, и работникът или служителът може да прекрати договора по своя преценка. В договора се посочва в чия полза е уговорен срокът за изпитване. Ако това не е посочено, приема се, че срокът за изпитване е уговорен в полза и на двете страни.

Важно е да се знае, че законът не позволява за една и съща работа с един и същ работник или служител в едно и също предприятие да се сключва повторно трудов договор със срок за изпитване. Но ако работникът премине от една длъжност на друга, макар и в същото предприятие, е допустимо да се сключи между същите страни друг трудов договор, с друго съдържание и клауза за изпитване.

Срокът за изпитване не може да бъде по-дълъг от 6 месеца. В него не се включва времето, през което работникът или служител е бил в законоустановен отпуск (платен, неплатен, учебен, поради болест и др.) или по други уважителни причини не е изпълнявал работата, за която е сключен договорът.

Трудовият договор се смята за окончателно сключен, ако не бъде прекратен от страната, в чиято полза е бил договорът за изпитателен срок.

Справка:
чл. 70, ал. 1 – 5 от Кодекса на труда;
чл. 71, ал. 1, ал. 2 от Кодекса на труда.

Пазители на живот

Наградиха победителите в националния конкурс „Ветеринарният лекар – лечител на човечеството“

Повече от 420 ученици от детски градини, начални и основни училища, средни и професионални гимназии, центрове за подкрепа за личностно развитие, народни читалища и артшколи от 51 общини в 25 области на страната се включват в националния ученически конкурс „Ветеринарният лекар – лечител на човечеството“. Негов организатор е Националната професионална гимназия по ветеринарна медицина „Иван Павлов“ в Стара Загора. Партньори са Община Стара Загора и Регионалното управление на образованието. Надпреварата е част от Националния календар на МОН за изяви по интереси на децата и учениците.

„Тазгодишното издание на Конкурса бе посветено на 75-годишния юбилей на НПГВМ „Иван Павлов“ – Стара Загора, и на 175 години от рождението на нейния патрон. Конкурсът цели да подпомогне формирането на ценностни ориентири, които формират толерантност, съпричастност и хуманност у подрастващите, насърчават способността за обмисляне на глобални проблеми на екологична тематика, популяризира ветеринарномедицинското дело, способства за изграждане на интерес към професията и положителния образ на ветеринарния лекар, развива творческото мислене и разширява интересите на децата“, отбелязва за „Аз-буки“ директорът на гимназията д-р Камен Ябълкаров.

В категория „Рисунка“ журито оценява 294 творби. В групата I – IV клас специална награда е присъдена на Ана-Мария Георгиева (III клас, НУМСИ „Христина Морфова“ – Стара Загора). Първото място е за Стефания Георгиева (III клас, ЦПЛР – Каварна) и Даниел Стефанов (II клас, ОУ „Васил Левски“ – Плевен). Втори се нареждат Магдалена Павлова (II клас, ОДК – Силистра), Дилек Юмер (III клас, ОУ „Елин Пелин“ – Бургас), Имай Мутлу (I клас, СУ „П.Р. Славейков“ – Кърджали) и Мира Белберова (II клас, ОУ „Васил Левски“ – Разград). Третото място печелят Нелин Исмаил (III клас, НЧ „Св.св. Кирил и Методий 1942“ – с. Коларово, обл. Силистра), Ина Младенова (IV клас, СУ „Максим Райкович“ – Дряново), Николай Димитров (I клас, НЧ „Христо Ботев 1901“ – с. Зафирово, Силистра), Кристиана Димитрова (IV клас, НЧ „Христо Ботев 1901“ – с. Зафирово) и Лореин Александрова (I клас, Рисуваля „Елфина“ – Бургас).

В групата V – VII клас печели Пея Иванова (VI клас, „Елфина“ – Бургас). Втори са Суде Хасан (V клас, СУ „Отец Паисий“ – с. Кирково), Ивайла Милкова (VI клас, СУ „Отец Паисий“ – с. Кирково) и Зинеп Али (VII клас, СУ „Вичо Грънчаров“ – Горна Оряховица). Третото място поделят Силвия Тодорова и Диляна Стефкова (V клас, СУ „Пейо Яворов“ – Стралджа), Радка Миткова (VI клас, СУ „Христо Смирненски“ – Стара Загора) и Изабел Иванова (V клас, ОУ „Николай Петрини“ – Ямбол).

В групата VIII – XII клас първи са Гергана Василева (XI клас, ОДК – Каварна), Милена Атанасова (X клас, СУ „Вичо Грънчаров“ – Горна Оряховица) и Надя Косева (IX

клас, СУ „Максим Райкович“ – Дряново). Второто място заемат Габриела Денчева (IX клас, НПГВМ – Стара Загора), Симон Савчев и Владислав Савчев (XI клас, ПГТЛП – Попово). Трети се нареждат Денислав Георгиев (VIII клас, НПГВМ – Стара Загора), Дилек Мюмюн (IX клас, СУ „Йордан Йовков“ – Кърджали), Виктория Дичева (VIII клас, ОДК – Ямбол) и Мирослав Тодоров (VIII клас, ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“ – Димитровград).

В категория „Презентация“ в групата V – VII клас първа е Магдалена Димитрова (V клас, ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Габрово). Второто място е за Яна Василева (V клас, СУ „Бачо Киро“ – Павликени), а третото – за Миглена Митева (V клас, ОДК – Ямбол) и Росен Василев (VI клас, ППМГ – Ботевград).

В групата VIII – XII клас начело са Зарина Иванова и Ивайла Иванова (IX клас, ЕГ „Васил Карагьозов“ – Ямбол). Втори се нареждат Радостин Дамяновски (IX клас, ЦПЛР – Ученическо общежитие, Перник) и Ирем Ахмедова (IX клас, Първо СУ – Търговище). Трета е Костантина Василева (XI клас, СУ „Никола Велчев“ – Самоков).

В категорията „Есе“ в групата V – VII клас победител е Габриела Тодорова (VI клас, СУ „Георги Измирилев“ – Горна Оряховица), следвана от Елена Овчарова (VI клас, ОУ „Райна Княгиня“ – Пловдив) и Ралица Минчева (VI клас, СУ „Максим Райкович“ – Дряново).

Специална награда получава Гергана Енчева (VII клас, ОУ „Васил Априлов“ – Исперих).

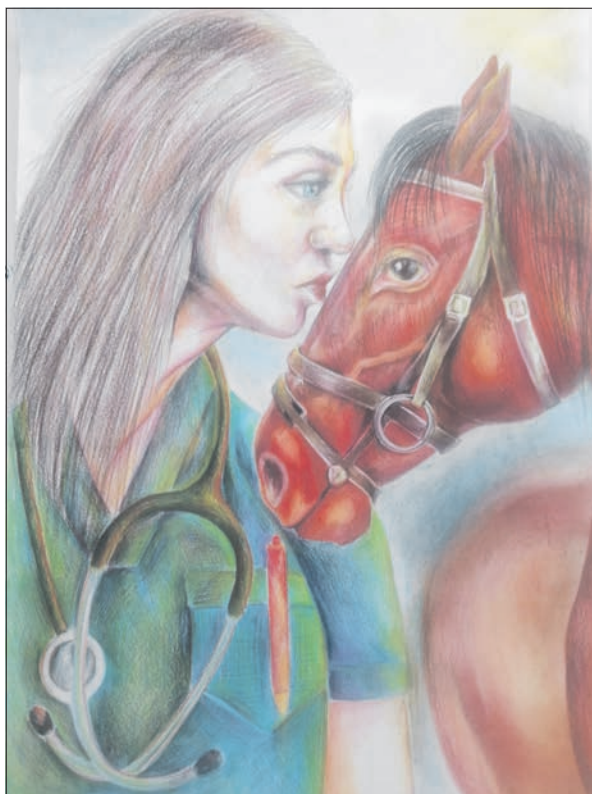
В групата VIII – XII клас призориите са Габриела Ангелова (IX клас, СУ „Н.Й. Вапцаров“ – Царево), Арзу Рейхан (IX клас, Средношколско общежитие „Михаил Колони“ – Варна) и Беррин Алиева (X клас, ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали).

Специална награда е присъдена на Джерен Мехмед (X клас, ЕГ – Кърджали).

В категория „Фотография“ в групата I – IV клас първите три места са за третокласниците Сияна Петрова, Деница Вълкова и Мария Матева от ОУ „Христо Ботев“ – Нова Загора.

В групата V – VII клас първа е Мериан Калайджиева (V клас, ОУ „Николай Петрини“ – Ямбол) пред Теодор Желязков (VI клас, ОУ „Николай Петрини“ – Ямбол) и Емилия Христова (V клас, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Габрово).

И при най-големите начело са Иванна Иванова (XI клас, НПГВМ – Стара Загора) и Владимир Петков (X клас, ПГВМ – Добрич). Второто място е за Николай Григоров и Емиркан Салиев (VIII клас, НПГТ „Шандор Петьофи“ – Разград). Тре-

Милена Атанасова (СУ „Вичо Грънчаров“) – I място

ти се нареждат Милен Панайотов и Михаил Вълчев (IX клас, НПГВМ – Стара Загора), Станимир Картов (VIII клас) и Ани Николова (X клас) от ОБУ „Христо Ботев“ – с. Красново, община Хисаря.

В категорията „Репортажна статия, късометражен филм и уеб сайт“ колективна награда за статия в групата от V – VII клас получава екип от Иновативно основно училище „Николай Петрини“ – Ямбол: Мария Димова, Виктория Георгиева, Стивън Ивелинов, Симона Колева, Полина Юзбашиева и Анди Горанов.

В групата VIII – XII клас е присъдено второ място на Владимир Петков от ПГ по ветеринарна медицина „Проф. д-р Георги Павлов“ – Добрич.

За късометражен филм в групата V – VII клас с първо място е отличен екип от ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ – с. Сотиря: Иван Павлов, Джулия Желязкова и Дева Огнянова. Втора се класира Мариела Драганова от ОУ „Васил Априлов“ – Исперих.

В групата VIII – XII клас победител е Валентин Кателиев от ПГ по селско стопанство „Св. Георги Победоносец“ – Суворово. Втори е екипът от ПГ по търговия и ресторантьорство – Павел баня: Румен Захариев, Емил Ангелов, Алекс Салим, Михаил Петров, Райна Георгиева, Пламен Шиков, Денис Шиков и Бейхан Али. Трети се нарежда Никола Цветанов от ПГ по туризъм „Д-р Петър Берон“ – Велико Търново.

Първо място за уебсайт при най-големите е присъдено на Теодора Горанова от ПГ по търговия и ресторантьорство – Враца. Неин подгласник е Селин Мустафова от Първо СУ „Св. Седмочисленици“ – Търговище.

Отличените получават наградите си от директора на гимназията организатор д-р Камен Ябълкаров в кинозалата на НПГВМ „Иван Павлов“ – Стара Загора. А във фойето на училището е организирана постоянна изложба с рисунки и фотографски творби от Конкурса. **АЗ-БУКИ**

Приключение в науката

Как да определиш правилно кръвно налягане, да измериш пулс с пясъчен часовник, да установиш честотата на сърдечния пулс по кардиограма и да обясниш защо налягането на китката не е толкова точно, колкото това над лакътя. И най-важното – да демонстрираш умение да работиш в екип с непознати съотборници, да прилагаш познания и компетентности по химия, биология, физика и математика и да умееш да представиш и защитиш пред експерти отговорите и тезите на отбора си. Това са част от предизвикателствата пред участниците в Националното състезание за ключови компетентности по природни науки.

В състезанието могат да участват ученици от V, VI, VII, VIII и IX клас. Всяка област може да участва с двама състезатели, избрани от експертите в РЮО. София-град има право да участва с четирима състезатели, а регионът, организатор на състезанието – с повече от двама състезатели.

Темата на състезанието за учебната 2023/2024 г. е „Природните науки и медицината“. Финалът на природонаучното приключение се организира от МОН и РЮО – Силистра, а домакин на надпреварата е Езиковата гимназия „Пейо Яворов“ в дунавския град. В залите на неговия STEM център 60-те участници, разпределени в 10 отбора на случаен принцип, се справят със задачи в два кръга – теоретичен и експериментален.

В първия всеки отбор има 2 часа, за да реши колективно 4 задачи и да подготви представянето на резултатите. Във втория кръг всеки отбор има 2 часа и половина, за да се справи с поставените 2 експериментални задачи.

Първата задача от втория кръг е приготвяне на слънцезащитен крем с основни съставки цинков оксид, растително олио и пчелен восък. А втората задача е анализиране на рентгенови снимки и откриване на отклонение от нормата в съответния човешки орган или крайник.

Представянето на отборите е оценено от комисията за организиране и провеждане на Националното състезание с председател доц. д-р Мая Гайдарова от Софийския университет.

На първо място с 49,3 точки се класира отбор номер 1 в състав: Дона Димова (IX клас, МГ „Д-р П. Берон“ – Варна), Стилиан Узунов (IX клас, ПМГ „Васил Друмев“ – В. Търново), Траян Илиев (VII клас, ПМГ „Св. Кл. Охридски“ – Силистра), Кристина Манова (IX клас, ПМГ „Атанас Радев“ – Ямбол), Валерия Стоянова (VIII клас, ППМГ „Акад. Ив. Ценов“ – Враца) и Красимир Маргаритов (IX клас, ЕГ „Гео Милев“ – Добрич).

Второто място с 47,4 точки печели отбор номер 8 в състав: Божидар Станев (IX клас, МГ „Гео Милев“ – Плевен), Камелия Николова (IX клас, ЕГ „Пейо Яворов“ – Силистра), Есра Недим (IX клас, ППМГ „Нанчо Попович“ – Шумен), Делян Соколов (VII клас, ПМГ „Христо Смирненски“ – Перник), Ванеса Петкова (IX клас, ППМГ „Акад. проф. д-р Асен Златаров“ – Ботевград) и Матео де Кринис (VII клас, ПЧМГ – София).

Само на три десети от тях на трето място се класира отбор номер 2, съставен от Васил Митрев (VI клас, Трето ОУ „Димитър Талев“ – Благоевград), Ивелина Георгиева (IX клас, ЕГ „Проф. д-р Асен Златаров“ – Хасково), Никола Георгиев (VII клас, ПМГ „Проф. Емануил Иванов“ – Кюстендил), Александра Попова (IX клас, МГ „Баба Тонка“ – Русе), Сечил Тоска (IX клас, СУ „Васил Левски“ – Дулово) и Евгени Димитров (IX клас, ППМГ – Ловеч).

Победителите са наградени от началника на РЮО – Силистра, Габриела Миткова.

Темата на следващото издание на Националното състезание по природни науки през 2025 г. е „Природните науки в кухнята“. **АЗ-БУКИ**

Снимка ЕГ „Пейо Яворов“ – Силистра

Отборът победител

АБОНАМЕНТ 2024

Днес в броя

„Аз-буки“ отпразнува 10-годишнина от основаването си. В този брой ще откриете много интересни статии, които ще ви разкажат за историята на издателството и за неговите постижения.

Аз-буки

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Русенският ще обучава в Тараклия

79,5 паралелки с прием в нови специалности

През учебната 2024/2025 г. в София за първи път ще обучават ветеринарни лаборанти, а в Монтана – балнеотерапевти

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година	Цена за година онлайн
Български език и литература	45 лв.	40 лв.
История	45 лв.	40 лв.
Математика и информатика	45 лв.	40 лв.
Педагогика	99 лв.	89 лв.
Професионално образование	60 лв.	54 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	63 лв.	57 лв.
Философия	36 лв.	32 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	63 лв.	57 лв.
Чуждоезиково обучение	45 лв.	40 лв.
Вестник „Аз-буки“	99 лв.	89 лв.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5%

от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

10%

от цената –
при **ПЕТ**
и повече издания

15%

от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В моето **УЧИЛИЩЕ** **АЗ-БУКИ** е най-хубаво

IX НАЦИОНАЛЕН ФОТО КОНКУРС

Снимката участва в VIII издание на Фотоконкурса.
Автор: **Адриан Георгиев Стоянов**, НУ „Любен Каравелов“ – гр. Съединение

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за IX издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

Авторски творби се приемат до 30 ноември 2024 г. на адрес konkurs@azbuki.bg – „За Фотоконкурс“.

Участието е без такса.

Подробните правила за участие са публикувани на www.azbuki.bg.

Победителите ще бъдат обявени през декември 2024 г.

Най-добрите 13 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2025 г.

Ученическите творби ще бъдат публикувани в изданията на „Аз-буки“.

Изпратените снимки се оценяват от авторитетно жури с членове:

Олег Попов – единственият българин, част от мениджърския екип на агенция „Ройтерс“;

Николай Дойчинов – фотожурналист със световна кариера и опит в агенция „Франс прес“, „Ню Йорк таймс“, „Шпигел“, „Либерасион“, „Вашингтон пост“;

Дилян Марков – професионален фотограф и преподавател в Нов български университет;

инж. Цветанка Апостолова – директор на Националната професионална гимназия по полиграфия и фотография в София.

Откриха статуя на Хермес край Рупите

На статуя над човешки ръст се натъква екипът на проф. д-р Люмил Вагалински още на третия ден от подновените разкопки в Хераклея Синтика край с. Рупите, Петричко. Фигурата изобразява бог Хермес – вестителя на боговете и закрилник на търговията и търговците.

Напълно запазената мраморна скулптура е създадена през II век сл. Хр. и е открита в Слюаса Махита (Големия канал), който събира отпадните води на древния град. Изследователите влизат да проверят дали конструкцията не е поддала след скорошните порои и се натъкват на парче мрамор, от което тръзва „разплитането на пъзела“.

„В края на IV век земетресение удря града, а малко преди това християнската религия е обявена за единствена. Предполагам, че някогашните жители на града са положили статуята в пръстта на това място, за да съхранят за по-добри времена едно от старите си божества в период, когато християнството вече е официалната религия“, разказва проф. Вагалински. Според експертите находката е уникална не само за България. Статуята е направена от цял мраморен блок, което е традиция на хераклеяци, а не е сглобена от отделни части.

По думите на проф. Вагалински, Хермес е бил почитан в Хераклея Синтика и по време на разкопки са намирани много негови бронзови статуетки. Той остава популярен дори след като християнството се налага. „Предстои ни още много работа и не искам да прибиравам със заключенията. Но отсега

мога да кажа, че тази антична статуя е не само най-добре запазената изобщо на територията на България“, казва още професорът.

Парадоксално, но ако не беше бедствието, разрушило Хераклея Синтика, статуята на Хермес нямаше да бъде толкова добре запазена, както и целият град, смята екипът.

Статуята ще бъде внимателно преместена в Музея на Петрич и след необходимата реставрация и консервация ще бъде изложена за посетители там.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
№ 1, 2012 г. и юни 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
№ 1, 2012 г. и юни 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
№ 1, 2012 г. и юни 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
№ 1, 2012 г. и юни 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

№ 1, 2012 г. и юни 1

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
№ 1, 2012 г. и юни 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
№ 1, 2012 г. и юни 1

ФИЛОСОФИЯ

Българско научно-методическо списание
№ 1, 2012 г. и юни 1

**ЧУЖДЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ**

Научно-методическо списание
№ 1, 2012 г. и юни 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

28

11 – 17 юли 2024 г.

Изборът и раздвоението

*Откъс от „Душата на учителя“ в полето на избора,
раздвоението и междутекстовостта“*

Проф. д.п.н. Адриана Дамянова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Доминирането на структурирането на учебното съдържание по литература от тематичния принцип може да се проследи последователно удържано почти във всички актуални учебни програми за класовете от прогимназиалния и от двата гимназиални образователни етапа. Широко споделяно несъгласие (предимно сред учителите по литература) с тази организация обаче е осезаемо единствено по отношение на XI и XII клас. Може би защото с изключение на VI клас (след който не се осъществява външно оценяване и поради това образователните му залози негласно се преценяват като несъществени) във всички останали класове темите са формулирани така, че да паснат и да не пречат на следването на „скрития“ хронологичен принцип, също заложен в програмите, но субординиран от тематичния. Хронологичният принцип (наричан – рядко с основателни претенции – историколитературен), експлициран като водещ в X клас, според мнозина измежду критиците на тематичния е не просто оптимален, но и единствено възможен от функционална гледна точка. Допускаме, че надценяващата го привързаност към него до голяма степен е ефект от изграждания в течение на десетилетия стереотип на преподаване на литературата в средното училище, „гръбнак“ на който всъщност – редно е да си даваме сметка за това – е не някоя от многото възможни истории на литературата, а по-скоро серията от монографични представяния на творчеството на отделни автори или на отделни техни произведения едни след други според темпоралния ред на създаването им (повече за коментираната тук разлика вж. например в Jauss 1998, pp. 28 – 29). Основаността на порядъка тъкмо върху по-редността на произвеждането на творбите във времето подсказва, че за въпросния стереотип по-голямо значение

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д.п.н. Галя Христовова

E-mail: hristozova@bfu.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка

0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Български език
и литература“,
кн. 1/2024:**

ОТ РЕДАКЦИЯТА

МЕТОДИКА

Към въпроса за езиковата политика в образованието на младите хора в мултинационална държава (Из опита на Република Молдова) / *Мария Стойчева, Екатерина Станова*

Категорията евиденциалност на българския глагол в обучението по български в средното училище / *Красимира Алексова*

„Душата на учителя“ в полето на избора, раздвоението и между-текстовостта / *Адриана Дамянова*

„Правата на читателя“ в образованието по литература и ученическият читателски блог / *Наталия Христова*

Равнища на медийната култура на учениците (Проучване) [Levels of Students' Media Culture (Survey)] / *Деспина Василева / Despina Vasileva*

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Архитектоника на пътеписните книги на Ангел Каралийчев през 30-те и 40-те години на XX век / *Роман Хаджикосев*

ЛИЧНОСТИ И СЪБИТИЯ В ОБРАЗОВАНИЕТО И В НАУКАТА

Лингвистът, изпреварил времето си. 100 години от рождението на проф. Мирослав Янакиев / *Татяна Ангелова*

Теофано Попова – учителката, благотелката, общественичката [Teofano Popova – the Teacher, the Beneficiary, the Public Figure] / *Петър Михайлов / Petar Mihaylov*

РЕЦЕНЗИИ И ИНФОРМАЦИЯ

За енигмите и парадигмите в женското писане (Гешева, Р., 2023, Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век) / *Илка Бирова*

Първа международна научно-приложна конференция „Контакт на езици и култури. Българският език в контекста на мигрантската криза и адаптацията на бежанци“ (17 – 19 ноември 2023 г., Харманли) / *Рени Манова*

имат авторът, изначалната ситуация на дискурса, вложеният в текста смисъл, отколкото читателят, актуалната спрямо четенето социокултурна ситуация, смисълът, конструиран в четенето – интерпретация на текста, върху които е изместен фокусът на действащите програми.

Тематичното структуриране на учебното съдържание по литература съответства на промените в очакваните резултати (компетентности) от обучението, разписани според Закона за предучилищното и училищното образование. Освен че отваря редица възможности за пълноценно образователно общуване с литературата, апликацията му в педагогическата практика крие и сериозни предизвикателства. От една страна, повечето от темите, включени в учебните програми по литература за XI и XII клас, са съставени от два концепта, свързани посредством съчинителния присъединителен съюз „и“: „Родното и чуждото“, „Миналото и паметта“, „Изборът и раздвоението“ и т.н. Разчетена като корелация, тази връзка изглежда да предзадава необходимостта в тълкуването на всяко от трите произведения, обединени от съответната тема, непременно да се откриват интерпретирани референциите и на двата концепта, при това – именно в безусловното им (функционално) взаимодействие. Кое то откриване често би се случвало повече като следствие от изобретателна свръхинтерпретация, отколкото от тълкуване, съответстващо на смисъла на творбата – на идещото от текста предписание да се мисли по нов начин (такъв например е случаят с „избора“ в стихотворението „Две души“). От друга страна, проектът за свят, който художественото произведение изгражда, в четенето може да се окаже покриващ се и изчерпващ се с интерпретацията на зададената от програмата тема. Това е възможно да стесни тълкуването на текстовете до изопачаваща ги неадекватност, доколкото би суспендирали предоставения/предпоставения от творбата избор: „Литературата е такава употреба на дискурса, в която се извършва едновременно специфициране на няколко неща и читателят не е задължен да избира между тях“ (Ricoeur 1988/6, р. 94). Подривен спрямо изкуственото ограничаване на интерпретацията (на творбите, но особено на обединяващата ги тема) потенциал се провижда в различните естетикоконцептуални подходи на отделни текстове към темата. Ала учебните програми в известна степен блокират този потенциал чрез едностранчивия подбор на произведенията, чрез които се очаква да бъде разгърната темата. Така например, ако съдим от „Аз искам да те помня все така“, „Колко си хубава!“ и „Посвещение“, любовта не изглежда да има място другаде освен в мъжко-женските взаимоотношения, а в своята съвкупност „Железният светилник“, „Бай Ганьо журналист“ и „Балкански синдром“ като да изключват друго възможно конципиране на родното освен като българско. Казаното важи и за темата „Изборът и раздвоението“, доколкото и в трите текста, обединени от нея – „Две души“, „Потомка“ и „Честен кръст“, темата е интерпретирана с подчертана (съдбовна) сериозност, с драматичен („Честен кръст“) и дори с трагичен патос („Две души“). Предложението, което предстои да разгърнем в настоящото изложение и което се възползва от изрично посочената в Кратките представяния на учебните програми възможност очакваните образователни резултати

да се постигат посредством работа и с невключени в учебното съдържание произведения, се отнася именно до тази тема – нейната интерпретацията в училище да бъде диверсифицирана чрез четене – интерпретация на Елин-Пелиновия разказ „Душата на учителя“ (1904), който предлага подчертано различен – ироничен – естетически подход към една екзистенциално значима проблематика, каквато е тази на избора и раздвоението.

„Душата на учителя“ не е сред „каноничните“ текстове на Елин Пелин, което означава, че не е обременен от множество „канонични“, очертаващи строго полето на разрешения смисъл прочити и – респективно – че неговото образоващо четене може да проблематизира границите на това поле. Не е трудно от пръв поглед в разказа да се разпознае характерното за Елин-Пелиновия почерк ироничноснизяващо интерпретиране на не просто сериозни, но съставлящи дълбоката апоретика на човешката екзистенция проблеми, какъвто е отношението между живота и смъртта, неговото преживяване и осмисляне. Дори само вписването на смъртта в (метафоричния ред на) делника, съреждането ѝ – като всяка друга „работа“ – сред/след свършването на училищните занятия и прибирането вкъщи отнема присъщия ѝ възвишеномистичен ореол. Ако се съгласим с Н. Георгиев, че „изявено иронична[та] трансформация“ се означава с термина пародия (Georgiev 1992, p. 249), ще забележим, че в „Душата на учителя“ иронията прави повече от това да депатетизира обичайно извисеноскръбни дискурси. На иронична трансформация в разказа е подложен модернистият проект за свят, пародирана изглежда символистичната светова парадигма – нейният основен предразсъдък за двумирието, основополагащата я съкровена идея за прозрението в скрития смисъл на битието едва в смъртта.

„Душата на учителя“ сякаш разиграва иронично сюжета за „раждането на модерната душа“. Преди да се вселят у Яворовия лирически аз „двете души“ – „душата на ангел и демон“, в своето разрушително неразрешимоконфликтно противоборство, за „душата на учителя“, за нейното място в „мечтания“, „друг свят“ („Друг свят съм мечтал, в друг свят минавам.“) в Елин-Пелиновия разказ вече се борят Ангелът и Демонът, като на всичко отгоре още тук Ангелът вече има душа: антиципирана се оказва Яворовата „тавтология в стриктно теологически смисъл“ (Kirova 1995, p. 158) „душата на ангел“. Високият библейски – но и романтически, и модернистки – концепт „душа“ в Елин-Пелиновия разказ бива иронично трансформиран (пародиран) на първо място чрез „отелесяването“ на душата: „И учителската душа си протегна ръката“, „Душата затрепери от яд и студ“. Последният цитат свидетелства, че на отделената от тленното тяло душа съвсем не са чужди обикновени човешки преживявания, настроения, чувства, като страх, гняв, страст (към тютюна). Повествованието на моменти като да „забравя“, че разказва не за учителя, а за неговата душа, и назовава („метонимично“) персонажа – душа... „учител“: „Учителят направи кисело лице и не иска даже да се ръкува.“; „– Как бих запушил! – рече учителят. – Имате ли тютюн?“. Тази контекстуална синонимия проблематизира значението на и без това ироничното „философско“ обобщение „Е, всичко е тленно!“, с което приключва краткият епизод със смъртта на учителя: „всичко“ обхваща и (уж) безсмъртната душа... Друг пародиращ „душата“ механизъм в разказа представлява вписването на термина в разнообразни словосъчетания, шприхиращи нейни снизяващи я двойници, като пейоративните „стражарска душица“ (приписана на Ангела!) и „робски душици“ и разговорния идиом в изречението „Жива душа не се мяркаше по пътищата“. Като своеобразна кулминация на осъществяването на пародийния модус на интерпретиране на „душата“ може да се разчете „въплътената“, иконизирана в „душата на учителя“ ирония: „– Заповядаш ми, а? – рече иронично душата“.

Ала най-подривната спрямо символистичния естетически модел фигура в „Душата на учителя“ несъмнено е тази на Дявола, сякаш възползвайки се от заредените с ирония граматическо сродство и лексикална антонимия между думите *diabolos* и *synbolon*: *diabolos*, буквално означаващо „разхвърлящ“, фиксира свършеното друго на *synbolon* – „хвърлен заедно“. Ако в символизма (и по-общо – в ранния български модернизъм) страданието се конципира като ценност, доколкото е път към „Висшето“, Дяволът в Елин-Пелиновия разказ полемично утвърждава не чувствания, страдания, сломения от съмнения и мъчителни саморефлексии модерен субект, а действащия, борещия се човек: „– Знаем, че си страдал – възрази Дяволът. – Вие хората сте много глупави. Все със страданията си обичате да се хвалите. Похвали ми се с нещо друго, нещо, което си завоювал, което си прескочил, което си придобил с могъществото си, с усилието на волята си!“. Нарцистичната обсебеност от страданието в „Душата на учителя“ е изписана като парализираща, обезсилваща жизнената сила на човека, волята му за живот. Разказът контрапунктира и символистичния блян по „припомняне“ на свършеното познание на преекзистенциалната Истина (на цялостната пълнота на себепознанието), дискредитирайки обещаващото от Ангела „райско блаженство“: „Там всякой знае всичко, там няма нищо тайно за човешкия ум“. На този „небесен“ идеал чрез своя „протаго-

нист“ – Дявола, текстът противопоставя „земната“ жизнелюбна естетическа концепция на писателя, в която като екзистенциална ценност е остойностена борбата с „тайното“, „тъмното“, „неузнаваемото“. „Човек се бори с една стена, направена от гатанки. И без тая борба той не може да живее...“. Не е изненадващо, че в битката за човешката душа победител в Елин-Пелиновия разказ се оказва не Ангелът, а Дяволът – именно него душата избира да последва. Ангелът е последователно представян в творбата като типичен слуга – сервилен спрямо „висшите чиновници“, но „наставнически“ „заповядващ“ на учителя да го последва: „Гласът му беше строг, а лицето му имаше заповеднишко изражение, като на някой началник на отделение от министерството“. Обратно, Дяволът си е „сам господар, сам слуга“ – и това събиране в балансирано единство на взаимно подкрепящи и удържащи се противоположности, неизменно отстоявано в Елин-Пелиновата проза, е другото име в разказа на свободата, на която „душата на учителя“ не може да устои.

Добродушноироничният модус на интерпретиране на темата за избора и раздвоението, акцентиран в тълкуването на „Душата на учителя“, в контекста на критическото четене на „Две души“, „Потомка“ и „Честен кръст“ дава шанс въз основа на читателския опит да се осмисли неизчерпаемостта многообразието от ракурси, в които литературата мисли и изобразява света. Положени в съседство, сериозното и смешното едновременно се опровергават и поддържат едно друго, доколкото, от една страна, се откриват ограничеността и безоснователността на претенцията за всеобщност на всяко от тях, а от друга – контрастно се взаимоотнокрояват. Освен това включването на „Душата на учителя“ в работата по темата „Изборът и раздвоението“ дава възможност за конструиране на междутекстови връзки, чрез които всеки от въведените в диалог текстове може да изяви свои смислови дименсии, останали недоловени в – условно казано – „затворения“ му прочит, и/или да се очертаят с повече категоричност изпъкналите в интертекстуалния диалог като особено значещи структурни и семантични разлики между произведенията.

Пълния текст четете в „Български език и литература“, кн. 1

Литературна готика и черен романтизъм

*Откъс от „Безпокойство на готическото родство:
жанрова и естетическа разнородност в романа
„еликсири на дявола“ от Е. Т. А. Хофман“*

Доц. Огнян Ковачев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

*I maintain that terror is not of Germany,
but of the soul.*
Е. А. Пое

Европа ликува след разгрома на Наполеоновата армия при Ватерлоо от армиите на херцог Уелингтън и фелдмаршал Блюхер, когато един изкушен в много изкуства съдия от Берлинския апелативен съд публикува своя първи роман. Той излиза в два тома, през септември 1815 г. и май 1816 г., под чудноватото заглавие *Еликсири на дявола. Следсмъртни книжа на капуцина отец Медардус*. Семантиката на магическото, дяволското и смъртта носи ореола на „черния романтизъм“ (Schwarze Romantik), към чиято естетика и идеология романът бива трайно причислен. Това е втората книга на писателя и титулната ѝ страница съобщава не името му, а че е от „автора на *Фантазии в маниера на Кало*“. Както тогавашните, така и днешните читатели с лекота разпознават в прозрачната перифраза фигурата на Е. Т. А. Хофман. Тази авторова ипостаса обаче съдържа и функционална провокация: ще може ли четящият романа да открие прищия за немския романтик синестезиен ключ, сключил ведно словесния, фантастичния (*Fantasiestücke*) и зрителния код на писането му? Трите кода играят съществена роля при създаването и възприемането на творбата,

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

*Списанието се реферира и
индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д.н. Димитър Веселинов
E-mail: dvdimitrov@uni-sofia.bg

Редактор

Д-р Силвия Петрова
0889 60 44 53

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Чуждоезиково
обучение“, кн. 1/2024:**

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

ПРИЛОЖНО ЕЗИКОЗНАНИЕ

Reflections on Working for the
Council of Europe / Michael Byram

Синтактичният парадокс „едносъс-
тавно изречение“ / Марияна Георги-
ева

МЕТОДИКА

Developing Materials for Assessing Reading Literacy and Comprehension of Early Graders in Bulgaria and Italy / *Vito Pirelli, Svetla Koeva*

Ролята на дигиталните инструменти при преподаването на словашката фонетика в СУ „Св. Климент Охридски“ / *Величко Панайотов / Velitchko Panaiotov*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Романите на Салман Рушди в перспективите на постмодернизма през третото хилядолетие / *Иван Иванов*

Безпокойство на готическото робство: романът „Еликсирите на дявола“ / *Огнян Ковачев*

Объркани във времето (Някои наблюдения върху най-новите български романи) / *Магдалена Костова-Панайотова*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Реперториум на средновековни южнославянски ръкописи и кописти в научноизследователски контекст / *Детелин Лучев, Максим Гойнов, Десислава Панева-Маринова, Радослав Павлов, Константин Рангочев*

ХРОНИКА

Проф. д-р Богдан Мирчев на 80 години / *Ренета Килева-Стаменова, Ева Пацовска-Иванова*

Международна научна конференция „Българистични езиковедски четения“, посветена на 100-годишнината от рождението на проф. Мирослав Янакиев / *Йовка Тишева / Yovka Tisheva*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Чуждоезиковото обучение – към езика и културата чрез литература / *Недда Бояджиева*

Кръговрат на изкуствата / *Ирена Кръстева*

затова ги определям като интратекстуални и естетически. А тъй като словото, въображението и зрението са основни инструменти на човешкото (само)познание както в просвещенската, така и в романтическата идеология, въпросните кодове са и антропологически.

Редом с естетическото изпъква и литературноисторическото смесване или преплитане на генеалогични линии и диалогизиращи помежду си произведения. Те произлизат от две национални литератури – британската и немската, от съседни периоди, каквито са Предромантизмът и Романтизмът, от сродни явления, като британското Готическото възрождение, движението *Буря и устрем* и последвалия го *Schauerromantik* в Германия, и жанрове като готическия роман, разказите за привидения и т.нар. *Schauerroman*, както и по-общите литературни парадигми на готиката и романтизма. Съотнасянето им е сложно и към тяхното съпоставително разглеждане не бива да се подхожда с разбирането за едностранчиво повлияване на заварили от изпреварили, а за равностойно и обратимо *взаимодействие* помежду им.

Привкусът на английската готика е осезаем в Хофмановите *Еликсири*, но пък нейни първомайстори, като Ан Радклиф и Матю Люис, или пародисти, като Джейн Остин и Томас Пийкок, охотно добавят германски ферменти от страх и ужас в своята „кървава напивка“. Източниците им се роаят от централни в литературния канон фигури, каквито са Гьоте и Шилер, до сравнително периферни сега, но популярни и влиятелни навремето автори, като Кристиан Шпис, Карл Гросе, Йозеф Алоис Глайх и др. В така оформилия се транснационален жанров контекст методологически по-уместно е да се изследват езикови и литературни взаимодействия под формата на превод, адаптиране, преработване на мотиви, пряка или завоалирана интертекстуалност и др. не в двуполусния модел на влиянието, а в плана на многополусен *културен пренос*.

„Ти ще трябва да опишеш точно историята на своя живот“

Словесният код в *Еликсирите* е всеобхватен и има най-разнолики възпътвания. Стилотова разноречие варира от носталгичния спомен до копнежна страст, от детска невинност до закоравяла порочност, от свенлива първа любов до неудържима похот, от дълбоко религиозно чувство до неистово богохулство, от смирена набожност до сатанинска надменност и т.н. Не им отстъпват по словосмесителство реторическите регистри, съчетаващи завладяващата проповед и суетното красноречие, комичното говорене и сатиричното описание, философския размисъл и трагическата ирония на съдбата. Основната задача на словесния код е да организира повествователната структура на романа, която не се отличава с особена оригиналност – сглобена е предимно с похвати, симулиращи автентичност, познати от просвещенските романи в писма и дневници. Такива са мистифицираните „Предговор на издателя“ и преводът от италиански, автобиографичните записки, пътните бележки на Медардус-Викторин, прихванатото писмо, съдържащо любовна тайна и обяснение на

загадъчни случки, и др. Сродно въздействие търсят и вмъкнати текстове, „удостоверяващи истинността“ на невероятната история, като „Пергаментният лист на стария живописец“ и „Добавка от отец Спиридион, библиотекар на капуцинския манастир в Б.“.

Към ефект на достоверност се стреми и разказването в първо лице, единствено число. Ала неговата изповедност постига и други, дори противоположни резултати, като например ролята на ненадежден разказвач (unreliable narrator) в термините на Уейн Буут. То е психически инструмент, изразяващ душевни състояния и мисли на Медардус, разкъсван между духовната си устременост, гордото съзнание за избраничество, изкушенията на плътта и преследващия го зъл дух. Второ, чрез аз-повествованието, още един типично просвещенски жанр „участва, без да принадлежи“ (в термините на Дерида) в жанровата мозайка на романа. Той е свързан с мотива за самопознанието и по-нататък ще му бъде отделено специално внимание. Трето, първоначалният разказ и подзаглавието, „цитиращо“ лични книжа, ясно указват връзката на *Еликсирите* с по-ранни немски романи, като недовършения *Der Geisterseher. Aus den Memoiren des Grafen von O*** (1787 – 1789) от Фр. Шилер и четиритомния *Der Genius. Aus den Papieren des Marquis C* von G*** от Карл Гросе. Тя дава основание на Ерик Блекол да види в мозайката елементи от сензационния жанр на Trivialroman (Blackall 1983, pp. 230 – 231).

„Сам за себе си една необяснима гатанка, раздвоен съм със своето аз“

В сравнение с *Фантазиите*, където водеща е музикалната тематика, фантастичният код в романа е гротесково обогатен с мрачните краски на свръхестественото, ужасното, готическото/*Shauerroman*, сатаническото и – не на последно място – обезпокоително сродното (*unheimlich*) двойничество. Фантастичната образност у Хофман не е противоположност, а продължение на реалистичната. Първата е латентно заложена във втората и след нейното проявяване двете съществуват като паралелни реалности. Такава континуална двойственост по различни начини структурира художествения свят в приказки, като *Златната делва*, *Лешникотрошачката* и *Малкият Цахес, наречен Цинобър*, в капричиото *Принцеса Брамбила* и ноктурното *Пясъчният човек*, в романа *Житейските възгледи на котарака Мур* и др. В духа на романтическата естетика, техните фантастични съставки често са фигури на душевния опит и скритата същност на персонажа или символи на несъзнаваното.

В *Еликсирите* религиозният лайтмотив поддържа иманентната раздвоеност на зримия земен и незримия небесен свят. Тя е както пространствена, така и етическа алегория, спомагаща за разграничаване на благочестивите от нечестивите, на добродетелните от злите. При Медардус обаче тази разделителна линия преминава през вътрешния му свят. Сексуалността, събудила се още докато е послушник, и влечението към дяволската напитка се сблъскват с религиозните норми и забрани. У него оживяват демоните на суетността, гордостта, надменността към събратия мо-наси и желанието да напусне манастира. Те разколебават неговата нравствена и религиозна цялост и пораждат разцепване на самосъзнанието му, което на повествователно ниво е прелюдия към мотива за двойничеството. Вътрешният конфликт намира израз, но не и разрешение, в полюсно раздвоено мислене (*Spaltung*) на обектите от външния свят, както настояват Фройд и другите. Но тук ме интересува не психоаналитичната, а литературната функция на подобно разколебано възприятие. В опита си да дефинира фантастичния жанр, Цветан Тодоров изтъква „колебанието на читателя“ „между естествено и свръхестествено обяснение на описваните събития“ като „първото условие за фантастичното“. Той смята аналогичното колебание на персонажа за факултативен, макар и често срещан втори жанров белег (Todorov 2009, pp. 30 – 32). Подобно на Алваро във *Влюбеният дявол* и Алфонсо в *Ръкопис, намерен в Сарагоса*, Медардус тълкува двусмислено невероятните, ужасяващи и т.н. случки, в които е въвличен от неведоми сили, като по този начин „диржира“ читателското колебание. За разлика от двамата и подобно на Анселмус в *Златната делва* или Джиллио Фава в *Принцеса Брамбила*, той е раздвоен и „свс своето аз“. В резултат персонажът въвлича читателя в играта на реалистичното и фантастичното, така че двамата заедно изграждат континуалната двойственост на Хофмановия фикционален свят.

„Понеже ти, благосклоний читателю, току-що видя икони, манастир и монаси...“

От трите кода, зрителният е, струва ми се, най-малко проучен в готическите изследвания, макар още Уолтър Скот да обръща внимание на трансмедиялните ефекти на готическото писане. В предговора си към изданието от 1811 г. на *Замъкът Отранто* от Хорас Уолпоул той заявява, че авторовото „смело настояване за действително съществуване на фантоми и привидения ни се струва много по-естествено в хармония с нравите на феодалните времена и произвеждащо много по-силно въздействие върху ума на читателя, отколкото всеки опит да се примиря вярата на феодалната

епоха в свръхестественото с философския скептицизъм на нашата чрез отдаване на такива чудеса на действието на гърмящ прах, свързани огледала, магически фенери, скрити врати, говорещи тропети и подобни приспособления от немските фантазмагории“ (Scott 2003, p. 337). Примерите във втория случай са свързани с неодобрението на шотландеца към стремежа на Ан Радклиф да дава правдоподобно обяснение на свръхестественото в романите си. Но макар и чрез отрицание, той подчертава сродните белези в подходите на различни готически писатели.

Зрителният код в творчеството на Хофман не свежда дейността си само до магически видения или илюзионистки номера. Още в Предговора издателят насочва погледа на „благодарния читател“ към иконични знаци на готическия дискурс: „Но ето, ти се обръщаш и забелязваш едвам двадесет крачки зад нас едно готическо здание, чиито портал е богато украсен със статуи“. Освен чрез зрителния това упътване може да се възприеме и чрез метафигионалния код на повествованието, за който ще стане дума по-нататък. На свой ред, читателят среща погледите на обитателите на мястото: „икони с ясни, живи очи“ и монаси „с вдигнат нагоре набожен поглед“, сякаш са „оживели иконите и са слезли от високите корнизи“. Разколебаването на границата между живото и неживото поражда особеното усещане на „тайнствени тръпки“ от срещата на настоящето с „чуждите легенди и сказания“ от миналото (Hofman 1929, p. 7). Задачата на това двуимие е да настрои възприемателските сетива за историята и необикновените видения на Медардус. Ала в нея витае и духът на Хорас-Уолпоуловата концепция за готическия роман в предговора му към второто издание на *Замъкът Отранто*: „да се съчетаат два вида романи – старинният и съвременният“ (Uolpoul 1986, p. 54). Скоро зрителният код ще отстъпи мястото си на своя синестезиен близък – словото, а архитектурната готика ще трябва да се преобрази в своята литературна синекдоха – разказа за „страшното, ужасното, лудото, смешното“ в живота на монаха. Но вместо да превключат в словесния повествователен модус, уводните думи на издателя сякаш се опитват да удвоят двата кода, така че читателят хем да бъде „верен спътник“ на героя в разказваната история, хем да се забавлява „от безбройните картини на тази камера obscura, която ще се разкрие“ пред него като статичен наблюдател (Hofman 1929, p. 8).

„Ти ще разпознаеш скрития зародиш, който бе роден от една тъмна съдба“

Виждаме, че *camera obscura* – едно от най-древните приспособления за възпроизвеждане или видоизменяне на образи – придобива фигуративно значение на механизъм за произвеждане на разказ в картини, а чрез буквализираното значение на „неясна, тъмна стая“ – и на готически иконичен знак. Така в областта на зрителния код ново семантично приплъзване увеличава обхвата и проникателността на погледа отвъд видимата форма: „Може и да се случи, изглеждащото безформено, като го погледнеш с по-остър поглед, да ти се представи ясно и закръглено“ и т.н. Способността за виждане отвъд видимото отвежда към централни за романтичeskата естетика мотиви и източници, каквито са *сънят* и *въображението*: „това, което наричаме общо сън и въображение, може да бъде и символичното познание на тайната нишка, която се проточва през нашия живот“. Тайната нишка в живота може да бъде фигура на нещото, което по-банално наричаме *аз* или *съдба*, *истина*, *предопределение*, *смисъл* или *секс*... Но какво ни носи познанието за това нещо? Могъл ли е Медардовият издател да предположи, че със следващите си думи ще се впише в един *discours*, основан на взаимовръзката между *savoir* (знание) и *pouvoir* (власт/сила): „и като че трябва да мислим изгубен оня, който смята да е спечелил с това познание силата да разкъса силом онази нишка и да започне борба с тъмната власт, която господства над нас“ (Hofman 1929, p. 8)? Неговият скептицизъм като че ли произтича от фукоянската етика на аза, раздвоен в тайнството на своята изповед. Във *Волята за знание* Мишел Фуко описва как от XVIII в. насам нараства ролята на християнската и юридическата *изповед* в познанието за субекта: „знание не толкова за неговата форма, колкото за онова, което го разцепва, за онова, което може би го детерминира, но което преди всичко го кара да убягва на самия себе си“ (Fuko 1993, p. 97). Тази двулика роля извежда на готическата сцена на нашия анализ първородния литературен двойник на Медардус – капуцински монах изповедник, повярвал, че има знанието и властта да удовлетвори своите порочни желания и да избегне полагащото се възмездие както на този, така и на онзи свят.

„Такъв беше Амброзио, абатът на капуцините, наричан свят човек“

Протагонистът в *Монахът* на М. Г. Люис несъмнено е най-неистовият злодей в английски готически роман от XVIII в. Рожба на брака между неудържимото въображение и неимоверната начетеност на своя двайсетгодишен автор, книгата идва на бял свят с шеметен скандал, утвърждава нова разновидност на ужасното и поражда паметни литературни последователи и влияния. Амброзио е трийсетгодишен, абат на мадридски манастир, непознал все още зова на плътта, „еднакво

непокуварен от грижи и грехове“ (Luis 2016, p. 34). Но зад привидното смирение на „свят човек“ прозира самолюбие на проповедник, покоряващ умовете и душите на черкуващите с красноречие и пламенен поглед, както и на чаровен изповедник, поглъщащ с очи женските прелести. Смесителната от неосъзната похот, показна набожност и култивирано монашеско коравосърдечие го прави фанатично безмилостен към чуждо провинение. Такава е любовната връзка на девойката Агнес, държана насила като монахиня в ордена на св. Клара. Нейната история е в основата на втората сюжетна линия на романа. Непознаващ собствената си душа и безчувствен към мъките на ближния, Амброзио е трагически невинен, следователно и неспособен да предотврати предстоящите свои чудовищни престъпления. И когато към горната греховна тройца се присъедини извиращият не от благочестива вяра, а от гордост, фалшив ентусиазъм – лайтмотив в романа, духовникът затъва от висотата на своя сан в бездната на душевното и телесното си безчестие.

Родството между *Монахът* и *Еликсирите на дявола* е предмет на разнородни съпоставки – на персонажно, сюжетно, междутекстово, жанрово, етическо, психологическо и др. равнища. И Амброзио, и Медардус имат трудно детство, отрастват и са възпитани в манастир. И двамата са капуцини, които искат да служат всеотдайно на Бога и по своему вярват, че са предопределени за религиозни подвизи, с които ще се издигнат в ордена си. Като духовни събратя, те стават жертви на изкушения и на последвалите ги сатанински измами. Характерна обща черта е противоречивото съчетание от реторическа умелост, религиозен ентусиазъм и нечестиви страсти. Амброзио е плътски привлечен от изображение на Св. Богородица, но то се оказва портрет на смъртна жена, която го прелъстява. Тя, на свой ред, се оказва зъл дух, изпратен му от Луцифер. Медардус нарушава забраната да се отваря бутилката с вино, съхраняваща се в реликвария на манастира, за която има легенда, че е дар на св. Антоний от самия дявол. И така буквално освобождава злия дух от нея. А когато всеки от двамата изтъква твърдостта на великия отшелник като пример в борбата си с изкушението, на което все повече се поддава, сходството помежду им добива дори ироничен оттенък. Строги изповедници на чужди грехове и тайни, те крият своите от събратята си и от себе си дори.

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 1

Нива на удовлетвореност при обучение лице в лице

*Откъс от „Quality of Blended Learning Courses:
Students' Per-spective“*

**Silvia Gaftandzhieva¹⁾, Rositsa Doneva¹⁾,
Sadiq Hussain²⁾,**

**Ashis Talukder^{3,4)}, Gunadeep Chetia²⁾,
Nisha Gohain²⁾**

¹⁾University of Plovdiv “Paisii Hilendarski” –
Plovdiv (Bulgaria)

²⁾Dibrugarh University – Dibrugarh (India)

³⁾Khulna University – Khulna (Bangladesh)

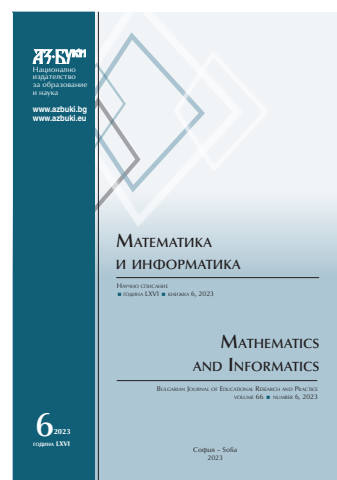
⁴⁾Australian National University – Canberra (Australia)

1. Introduction

Ensuring the quality of online courses is of utmost importance for Higher Education Institutions (HEIs). Worldwide, organizations develop standards, conduct external evaluations of online courses and award quality labels. Many institutions develop and implement at the local level course quality standards, recognizing the important role of students as primary users of the educational services. Student satisfaction is considered so crucial to the quality of online courses that some organizations include it in their quality framework. Although student satisfaction surveys are usual practice in many universities, some critics question the validity of these questionnaires (Dziuban et al. 2015). They test whether students can reliably evaluate the learning experience or whether they complete the questionnaire based on emotional reactions or the lack of focus on significant points such as interaction, assessment, feedback, student engagement, etc. Because student satisfaction is complicated and varies among contexts, each HEI should develop own questionnaire and carefully examine their students' satisfaction.

The results of studies on student satisfaction with the quality of online courses and training can be used by different

Заглавието е на редакцията

www.mathinfo.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science*

Главен редактор
Д-р Красимир Манев
E-mail: k.manev@azbuki.bg

Редактор
Наталья Нешева
0878 815 855

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: mathinfo@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Математика
и информатика“,
кн. 6/2023:**

**НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИ
СТАТИИ**

Mirror (left-recursive) Gray
Code / Valentin Bakoev

**ОБРАЗОВАТЕЛНИ
ТЕХНОЛОГИИ**

Задачите от онлайн
състезанието „VIVA Математика
с компютър“ – ресурс за работа в
STEM центровете / Георги Гачев,
Петър Кендеров, Тони Чехларова

The Construction of Valid and Reliable Test for the Divisibility Area / Daniela Zubović, Dina Kamber Hamzić

**ВЪПРОСИ
НА ПРЕПОДАВАНЕТО**

Quality of Blended Learning Courses: Students' Perspective / Silvia Gaftandzhieva, Rositsa Doneva, Sadiq Hussain, Ashis Talukder, Gunadeep Chetia, Nisha Gohain

Пример за грешки от училищната математика, които влияят на представянето на учениците на математически състезания / Надежда Аплакова

Модел на Леонтиев с MS Excel / Велика Кунева, Мариян Милев

Двадесет и седма младежка балканска олимпиада по математика / Ивайло Кортезов, Мирослав Маринов

stakeholders in HEIs. Teachers can use the results of such an assessment to pinpoint their strengths and identify areas for improvement to provide a better learning experience for students (Younas et al. 2022). They help higher education decision-makers understand the factors affecting student satisfaction and take the necessary actions to improve the quality of online courses offered in HEI according to the needs of students (Nikou & Maslov 2023).

This paper focuses on studying students' perspectives on the quality of online courses for blended learning, specifically exploring their satisfaction levels. It investigates the factors influencing student satisfaction and their impact on academic performance. To conduct the study, after a detailed review of the research in the field, an author's questionnaire was developed, which consists of 31 questions divided in four areas: course content and design, organization and preparation of training, communication and support in the learning process, and evaluation. The questionnaire was administered to 51 students who completed an Object-Oriented Programming course. The collected data was analysed using statistical techniques, including skewness and kurtosis indexes, Cronbach's alpha coefficients, average variance extracted (AVE), composite reliability (CR), and principal component analysis (PCA). The findings revealed a generally positive perception of course content, organization, communication, and evaluation with specific areas identified for improvement.

2. Methodology

The study's method is based on an empirical approach – an exploratory survey using a questionnaire for data collection. The questionnaire was developed after in-depth studying of factors influencing students' satisfaction determined in previous research (see Table 1).

Based on the reviews of literature concerning quality of online learning, in this study, the authors regard e-learning quality as a multidimensional construct of four components influencing student satisfactions: Course content and design; Organization, preparation and conduct of training; Communication and support in the learning process; Evaluation.

The questionnaire contains 31 mandatory questions divided into 4 areas.

The nine questions in the first area **Course content and design** aim to determine how much students think the course is high quality in terms of clear learning objectives (Q1), list of literature sources is available for students' self-preparation (Q2), availability of information about the roles of the team conducting and providing the training and contact data (Q3), overall presentation and a variety of the learning content (level of difficulty, level of interactivity, type of target knowledge/skills, individual/teamwork, etc.) (Q4), consistency of learning content for theoretical training with the learning objectives (Q5), educational content for practical training (Q6), learning content for self-preparation and self-assessment (materials, projects, assignments, tests, etc.) (Q7), learning content for assessing knowledge and forming the final grade (Q8), overall design and easy use and navigation of the e-course (Q9).

The second area **Organization, preparation and conduct of training** contains 11 questions that aim to quantify the students' perceptions of the organization, preparation and conduct of the training. Students appreciate the availability of information about

Table 1. Factors determining student satisfaction

Factors	Sources
Course content	Nikou & Maslov 2023; Mtebe & Raphael 2018
Easy for understand learning materials	Ghaderizefreh & Hoover 2018
Encouraging students to be active in the learning process	Nikou & Maslov 2023
Up-to-date information to achieve the perceived utility of the provided knowledge and skills	Fleming et al. 2017
Accuracy, relevancy and completeness of course content	Pereira et al. 2015
Illustrations and real-world situation examples in the learning materials	Ghaderizefreh & Hoover 2018
Presenting the course objectives and expectations	Roach 2006
Easy navigation in the course	Thoo et al., 2021
Using innovation technologies	Thoo et al., 2021
Information about the evaluation criteria and training schedule	Roach 2006
Student autonomy and personalization of learning	Thoo et al. 2021
Effective way of presenting and delivering learning content	Thoo et al. 2021
Contributions to the professional training of students	Fleming et al. 2017
Communication with teachers and peers	Nikou & Maslov 2023
Quality and effective interaction (learner-content, learner-instructor and learner-learner interaction)	Moore 2014; Yunusa & Umar 2021; Thoo et al. 2021; Kuo et al. 2013; Alam 2022
Appropriate teaching environments	Nikou & Maslov 2023
Using learning technologies that facilitate delivery of course contents, support learning activities and social interaction	Chen et al 2020
Encouraging students to apply critical thinking techniques while studying online	Alam 2022; Sun et al. 2008; Mtebe & Raphael 2018
Timely and meaningful feedback and teacher support	Morris et al 2014
Reliable technology and facilitating conditions	Mtebe & Raphael 2018
IT infrastructure and technology	Nikou & Maslov 2023; Zein et al. 2023
Assessment of student achievement and overall performance	Bismala & Manurung 2021

the organization and conducting the training (Q10), training schedule (Q11) and requirements for completing the course, assessment methods, forming the final grade, and their feasibility (Q12). Other evaluated factors in this area provided opportunities for preliminary technological preparation for working with the e-learning system (Q13), personalized determination of the time, place and pace of training (Q14), interactive tools to track the student's progress in the learning process (Q15) and measures taken during the training to verify students' identity (Q16) and prevent plagiarism and exam fraud, e.g. informing students, using plagiarism detection software, etc. (Q17). This section also includes questions that assess whether educational content is presented sufficiently comprehensively and allows successful completion of the training and the formation of the final grade (Q18), familiarization with the current level of knowledge and achievements in the field (Q19) and whether students acquire knowledge and skills that contribute to their professional training (Q20).

The third area **Communication and support in the learning process** includes seven questions which aim to measure students' satisfaction with the means of communication and the support provided. Students evaluate whether appropriate means of synchronous (Q21) and asynchronous communication (Q22) are used in the e-course, to what extent they have constant access to means of communication and interaction with peers (Q23), system administrator (Q24) and teacher(s) (Q25), as well as whether the teacher(s) (Q26) and administrator (Q27) provide timely support when difficulties are encountered.

The last area **Evaluation** includes 4 questions assessing the feasibility of the questions/tasks/topics/projects for (self)assessment of the knowledge (Q28), the sufficiency of time provided for conducting evaluations (Q29), the usefulness of the provided feedback for assessment results (Q30) and implementation of activities for self-preparation and self-assessment, e.g. materials, projects, assignments, tests, etc. (Q31).

All questions require students to state the extent of their agreement with formulated statements on the 5-point Likert-type scale in which 1 means Strongly Disagree (SD), 2-Disagree (D), 3-Neutral (N), 4-Agree (A) and 5-Strongly Agree (SA).

The initial version of the questionnaire was evaluated by two experts in distance learning quality assurance and two experts in the organization and conduct of surveys. The experts in quality assurance of distance learning assessed whether the questions successfully covered the topic. Based on their feedback, the questionnaire was revised with 10 questions removed and 5 corrected. Experts in survey conduction reviewed the updated version and ensured that it did not contain common errors and confusing questions. The final version of the questionnaire has been added in Moodle – the learning management system used at the university. For this reason, the questionnaire did not contain filter questions to exclude students who did not meet the inclusion criteria for studying the course during the academic year nor questions collecting demographic data (gender, academic year, study programme, etc.).

Based on the developed questionnaire, five hypotheses were formulated:

H1: Course content and design positively affects students' satisfaction with online course.

H2: Organization, preparation and conduct of training positively affects students' satisfaction with online course.

H3: Communication and support in the learning process positively affects students' satisfaction with online course.

H4: Evaluation positively affects students' satisfaction with online course.

H5: Satisfaction regarding the course affects the final grade.

The study on student satisfaction with the quality of the e-course on "Object-oriented programming" was conducted in the period 25.05.2023-31.05.2023 after the completion of the training and the conduct of the final exam in the discipline. The system administrator added the questionnaire to the e-course, which the students could use throughout their training in addition to the traditional training (weekly lectures and exercises during the semester). All 86 second-year students (12 women and 74 men) aged 20 – 21 years from 3 undergraduate majors at the University of Plovdiv – Information and Computer Engineering (69 students), Telecommunication and Information Systems (14 students), and Bioengineering (3 students), all of whom studied the course in the academic year 2022/2023, were invited to participate in the survey. All students received an email with clear information about the purpose of the study and a request to complete the online questionnaire. Students were informed that the collected empirical data would only be used for research and to improve the course quality and were asked to complete a consent to participate in the study. Participation in this study was voluntary, and students could opt out without consequence. Of all invited students, 51 (9 women and 42 men) completed the questionnaire (59.30%) – Information and Computer Engineering ($n=41$; 59.42%), Telecommunication and Information Systems ($n=7$; 50% of invited students), Bioengineering ($n=3$; 100% of the invited students). Because the survey was organized and conducted through the Moodle Feedback activity, each student could complete the questionnaire only once. The last excluded the chances for duplicated responses.

Data were extracted from the system database along with students' final grades and then exported to Excel to process and analyse the results using a query. Placing them in a matrix in an Excel worksheet allowed the data to be analysed using SPSS and AMOS. Since all questions in the questionnaire were mandatory, there was no need to perform a data check and use statistical techniques to estimate missing data values. Cronbach's alpha, Average Variance Extracted (AVE) and Composite Reliability (CR) were employed to assess the internal reliability and validity of each scale. Hypotheses were tested using a one-sample t-test, comparing sample means to a known or hypothesized population mean. Additionally, the association between grade and students' satisfaction level was evaluated using a chi-square test.

3. Results

The calculated Skewness and Kurtosis indexes show the normality of data (see Table 2). The results showed the deviation of data from normality was not severe as the absolute value of skewness and kurtosis index were below 3.10, respectively, and hence were appropriate for parametric analysis. The internal consistency of each scale was carefully examined via Cronbach's alpha coefficients to ensure the reliability of the measurements. A recommended threshold of 0.70 or higher was employed to assess the scale reliability. Cronbach's alpha coefficients for different scales ranged from 0.88 to 0.94, which suggests good to excellent internal consistency according to the classification proposed by George & Mallery (George & Mallery 2010). The calculated coefficients indicated that the items within each scale were highly correlated, demonstrating the reliability and consistency of the measurements. Moreover, additional measures, such as Average Variance Extracted (AVE) to represent the variance captured by the constructs relative to the measurement error and Composite Reliability (CR) to assess the reliability of the measurement model by considering both the shared and unique variance captured by the constructs, were calculated. In this study, all constructs exhibited AVE values exceeding 0.5 (the commonly recommended threshold for AVE), indicating that the constructs explain more variance than measurement error. On the

other hand, all constructs demonstrated CR values above 0.7 (generally recommended value for CR), suggesting strong internal consistency and reliability.

Table 2. Skewness and kurtosis indexes for the factors, scale reliability using Cronbach's alpha coefficient ($n = 51$)

Factor	No. of Items	Skewness	Kurtosis	Cronbach's alpha	AVE	CR
Course content and design	09	-0.981	0.152	0.91	0.60	0.93
Organization, preparation and conduct of training	11	-1.289	1.291	0.93	0.62	0.94
Communication and support in the learning process	07	-1.529	2.223	0.94	0.75	0.95
Evaluation	04	-1.638	2.585	0.88	0.74	0.92

Based on the high Cronbach's alpha coefficients, AVE values greater than 0.5, and CR values exceeding 0.7, we can conclude that the scales used in the questionnaire are reliable for measuring the various dimensions under investigation. These findings provide confidence in the consistency and accuracy of the collected data, enabling us to draw meaningful conclusions and make valid inferences based on the measured constructs.

Construct validity, a crucial aspect of scale evaluation focusing on the accuracy with which a scale measures its intended construct was meticulously assessed through a principal component analysis (PCA) utilizing Varimax rotation and Kaiser normalization techniques in this study. The analysis of the four scales employed to measure student satisfaction revealed significant outcomes, as evidenced by Barlett's test (chi-square = 1815.203; $df = 456$; $p < 0.001$), indicating substantial variability among the scale items. Additionally, the high Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure of sampling adequacy (0.835) further validated the suitability of the data for factor analysis, affirming the quality of the dataset. The resulting factor structure (see Table 3), illustrates the loading of 31 items onto four dimensions, successfully capturing the underlying constructs that the questionnaire aimed to assess concerning student satisfaction. This comprehensive examination of construct validity, employing robust statistical procedures, not only reinforces the credibility of the measurement instruments but also ensures the reliability and validity of the collected data for meaningful interpretation and analysis.

The findings depicted in fig. 1 provide insights into the distribution of student satisfaction across different areas. The analysis revealed that students strongly agree with the Course design and content area overall. Especially, Questions 3, 8, and 9 garnered a significant percentage of Strongly agree responses (approximately 60%), indicating that students highly appreciated the content and design of the course. Alike, in the Area 2. Organization, preparation and conduct of training Question 12 received a notably high percentage of Strongly agree responses (more than 70%), suggesting that students were very pleased with the organization and preparation of their training sessions. In addition, in Area 3. Communication and support in the learning process, a substantial proportion of students (over 40%) expressed Strongly agree with all the questions, indicating their positive perception of the communication and support provided during their learning experience.

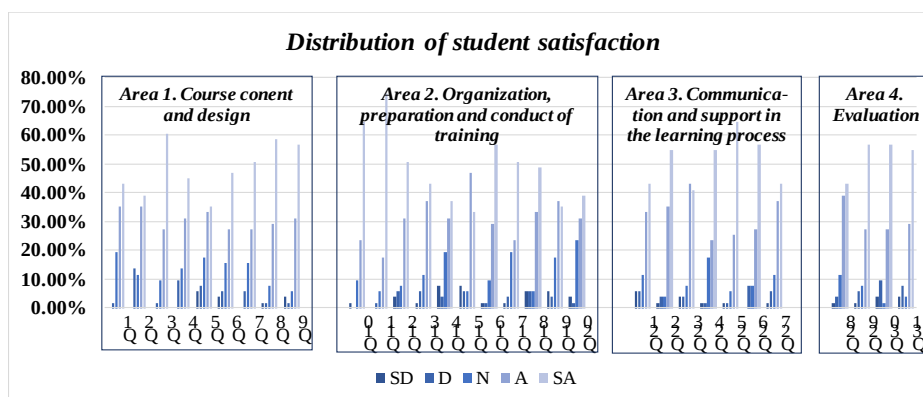
Table 3. PCA of the four Scales used in the Questionnaire.

Scale	Item	Component			
		1	2	3	4
Course content and design	Question 1	0.802			
	Question 2	0.676			
	Question 3	0.596			
	Question 4	0.864			
	Question 5	0.858			
	Question 6	0.821			
	Question 7	0.778			
	Question 8	0.819			
	Question 9	0.729			

Избрано

Scale	Item	Component			
		1	2	3	4
Organization, preparation and conduct of training	Question 10		0.766		
	Question 11		0.742		
	Question 12		0.850		
	Question 13		0.767		
	Question 14		0.854		
	Question 15		0.823		
	Question 16		0.679		
	Question 17		0.786		
	Question 18		0.908		
	Question 19		0.718		
	Question 20		0.785		
Communication and support in the learning process	Question21			0.878	
	Question22			0.883	
	Question23			0.890	
	Question24			0.833	
	Question25			0.863	
	Question26			0.908	
	Question27			0.826	
Evaluation	Question 28				0.826
	Question 29				0.745
	Question 30				0.954
	Question 31				0.916

The trend continued in Area 4. Evaluation, in which a significant number of students demonstrated strong agreement. However, it is crucial to note that many students maintained a neutral stance regarding the statements across all areas, implying some level of indecisiveness or lack of clear opinion among these individuals. These findings shed light on the areas where students are very pleased and highlight the need for further investigation into the factors contributing to neutral responses to enhance the online learning experience.

Figure 1. Distribution of student satisfaction of blended learning courses in each area

Пълния текст четете в „Математика и информатика“, кн. 6, 2023 г.